

DE FARLIGE ULVENE I GRENSELAND

En masteroppgave om høyreekstremistiske fremmedkrigere i Ukraina

Av Henrik Rambjør Hauken

Institutt for informasjons- og medievitenskap

Master i undersøkende journalistikk

Senter for undersøkende journalistikk (SUJO)

UNIVERSITETET I BERGEN

Vinter, 2021

Forord

Siden oktober 2019 har min makker Knut Gigstad og meg gravd oss ned i et prosjekt om høyreekstremisme. Vi har snevret prosjektet inn mot fremmedkrigere i konflikten i Ukraina – grenselandet i øst. Prosjektet har vært utfordrende på flere plan, og kan best beskrives som en berg-og-dal-banetur, med oppturer og skuffelser. Hverken Gigstad eller meg hadde erfaring med lengre formater eller gravejournalistikk på forhånd. Vi har begge jobbet med store prosjekter før, han med ti års bakgrunn som musikkjournalistikk, og medieutdanning fra Volda. Jeg med TV-utdanning fra Lillehammer, journalistutdanning fra Universitetet i Bergen, og flere års erfaring som lokalavisjournalist. Vi hadde likevel ikke vært borti et så omfattende prosjekt før, og hadde ingen anelse om hvor tungt det kom til å bli.

Det å jobbe tett mot en farlig subkultur, der mennesker både har erfaring med våpen, samt et verdisyn, som ikke er forenelig med demokratiet vi lever i, har vært vanskelig. Både ytringsfrihet, objektivitet og troen på selve prosjektet har fått seg en knekk. Mer enn en gang. Vi har blitt løyet til og fått indirekte trusler. Mister kilder og hentet dem inn igjen. Kontaktet mennesker over hele Europa. Tilegnet oss kunnskap om et emne som veldig få journalister besitter.

Metodene vi har benyttet oss av har i hovedsak vært tradisjonelle journalistiske metoder. Kildepleie og kildekritikk har vært de viktigste, men vi har også tatt i bruk innsyn og åpne kilder, for å verifisere alle påstander våre kilder har kommet med.

Personlig tror jeg at jeg har blitt en bedre journalist av å jobbe med et slikt omfattende prosjekt. Et stort Urix-prosjekt, som omhandler flere land og nasjonaliteter, midt i en pandemi. Både min egen sikkerhet og andre kilder sin sikkerhet har fått seg en prøve. I tillegg har prosjektet vært et etisk minefelt fra start til slutt. Det å være usikker på om kilden du snakker med neste dag får en kule i bakhodet, og å se seg over skulderen når en tar kveldstur med hunden, har vært en ny opplevelse for min del.

Jeg har vokst en del fra det første intervjuet vi hadde med vår hovedkilde, der jeg var tydelig nervøs fra jeg satte meg i bilen til jeg kunne puste ut på veg hjem. I vårt siste formelle intervju, der vedkommende truet med å dra, var det vi som var de konfronterende. Rollene var byttet om. Nå var de høyreekstremerne redde for oss.

Det å få jobbe med Aftenposten på et slikt prosjekt har vært både ærefullt og lærerikt, selv om ting har tatt lengre tid enn jeg skulle ønsket. Deres graveredaksjon er – om ikke den beste – en av de beste graveredaksjonene i landet. Takk til gravesjef **Tonje Egedius** i Aftenposten, for at du stolte på prosjektet. Alle gode råd, fine kritikk og glimrende redigering har løftet saken vår mange hakk. Takk til veileder **Kristine Holmlid** ved Senter for undersøkende

journalistikk (SUJO), som alltid har vært ved vår side – både dag og sene kvelder. Tusen takk til Aftenpostens Russland-korrespondent **Helene Skjeggstad**, som, grunnet koronapandemien, risikerte livet for å ta et intervju med en farlig ekstremist i St. Petersburg. Din jobb etterpå har også vært uvurderlig, og du er årsaken til at denne saken har fått et så stort omfang. Takk til teoriveileder **Martin Eide**, som har vist veg på den teoretiske delen av oppgaven. Takk til min kone **Marie Rambjør Hauken**, som har gjort at jeg har fått fokusere på dette prosjektet, også med en nyfødt sønn. Takk til **Fritt ord** for støtten på 30.000 kroner til prosjektet. Takk til PST, politi, forskere, journalister og medstudenter vi har snakket med de siste to årene.

Og sist, men så absolutt ikke minst; tusen takk til makker **Knut Gigstad**. Det å ha en person ved din side, i harde intervjusituasjoner – og spesielt i ettertid – har vært viktig. I løpet av dette prosjektet har vi sett videoer av dødsfall, likskjending og lest en rekke hatefulle ytringer og bøker. Uten å ha noen å dele de opplevelsene med, hadde ikke dette gått. Den største lærdommen, blant mange jeg vil ta med meg fra dette prosjektet, og som jeg vil råde alle som skal inn i et tilsvarende prosjekt til; ikke vær alene. Ha minst en samarbeidspartner. En du kan dele både frustrasjon, men også glede med.

Sammendrag

Denne oppgaven omhandler hvordan det er å ha jobbet journalistisk med høyreekstremistiske fremmedkrigere. Oppgaven inneholder upublisert materiale, som er klart, og som er planlagt i A-magasinet 10. desember¹. Vi har to hovedkilder, som aldri har fortalt historien sin til norske medier før. De har kjempet på hver sin side av konflikten i Ukraina – en krig som særlig har lokket til seg høyreekstremister. Den ene har vi hatt kontakt med i over to år. Flere medier har forsøkt å få disse fremmedkrigerne i tale, men har ikke lyktes. *Kildepleie*, og ikke minst *kildekritikk* har vært våre viktigste metoder. Alle påstander de høyreekstremerne har kommet med, har nøye blitt verifisert. Dette har vært tidkrevende, men også viktig. For vi har blitt løyet til – og indirekte truet – i vår søken etter sannheten. Sannhet er absolutt når det gjelder journalistisk arbeid, og er ekstra viktig i et graveprosjekt.

Oppgaven er inndelt i to deler; en metoderapport (Del I) og en teoretisk besvarelse (Del II). Metoderapporten omhandler prosessen fra idé til ferdig prosjekt. I den teoretiske delen av oppgaven vil jeg drøfte objektivitetsidealet, og hvordan søken etter et narrativ kan gå mot pressen sitt ideal om objektivitet.

---

¹ Vedlegg 1: Saken til A-magasinet

Innhold

Del 1, Metoderapport.....	5
1.0 Introduksjon.....	6
2.0 Prosjektet tar form.....	7
2.1 Hvorfor høyreekstremisme.....	9
2.2 Research.....	10
2.3 Joachim Furholm.....	11
2.4 Veggen mot en redaksjon.....	13
3.0 Metode.....	14
3.1 Kildekritikk og kildepleie.....	14
3.1.1 Joachim Furholm.....	15
3.1.2 Tjorven.....	16
3.1.3 Reodor.....	17
3.1.4 Russeren.....	17
3.1.5 Fra verifisering til brudd.....	18
3.1.6 Yan Petrovskiy.....	21
4.0 utfordringer.....	22
4.1 Kasteball mellom redaksjoner.....	23
4.2 Sikkerhet.....	26
4.3 Etikk.....	27
5.0 Konklusjon.....	29
Del II, Teorioppgave.....	31
6.0 Innledning.....	32
6.1 Problemstilling.....	34
6.2 Metode.....	34
7.0 Objektivitetsidealet.....	35
7.1 Søken etter sannhet.....	38
7.2 Motiv for å snakke.....	39
8.0 En illusjon, eller et ideal vi bør ta vare på?.....	40
8.1 Er det vesentlig?.....	42
8.2 Historien som aldri gikk på luften.....	46
8.3 Sjekk aldri en god historie.....	47
8.4 Dekningen av fremmedkrigere i norsk presse.....	48
8.4.1 TV2, Norge bak fasaden.....	48
8.4.2 NRK sin dekning av fremmedkrigere.....	49
9.0 Aftenposten sin dekning.....	50
10 Konklusjon.....	51

Del I

METODERAPPORT

Fra det første møte med en høyreekstrem til et ferdig graveprosjekt

Antall sider: 24

Antall ord: 10.752

1.0 Introduksjon

I kroken på den mørke puben er vannglasset halvtomt. Snart kommer han. Mannen jeg har lest at har truet den norske stat kommer snart. Han har sympatisert med Anders Behring Breivik. I sin ungdom forsøkte han å sprengne en minibank. I tillegg til den kriminelle fortiden, har personen blitt avbildet med et maskingevær i Ukraina.

Pulsen er høy i det den høyreekstreme fremmedkrigeren kommer. Den høye mannen går mot oss alene. Den tidligere fremmedkrigeren er kledd i en militærbukse og mørk jakke. Fremstår langt mer selvsikker enn min makker og meg. Dette er første gang vi begge lager en sak om et farlig miljø.

Krigen i Ukraina har fungert som et fluepapir på høyreekstremister. 17.000 fremmedkrigere har reist til Øst-Ukraina for å kjempe.² Ekstremismeforsker Kacper Rekawek, ved Senter for ekstremismeforskning i Oslo, anslår at 15.000 av dem er tilknyttet den russiske siden av konflikten. 1000 av dem kommer fra såkalte vestlige land. De resterende 1000 kommer fra Øst-europeiske land. Disse 2000 har kjempet på ukrainsk side³.

Konflikten i Ukraina startet i høsten 2013, med massive protester og uroligheter på Kievs hovedtorg, etter at regjeringen valgte å stoppe signeringen av en samarbeidsavtale med EU. President Viktor Janukovski og hans regjering så heller til øst, og mot Russland. Protestene utviklet seg til en revolusjon, som fikk tilnavnet Euromaidan⁴. Opprøret førte til at presidenten måtte gå av, men da utviklet det seg nye konflikter sørøst i landet. Krim-halvøya erklærte seg selvstendig og ble annektert av Russland. I Donbass-regionen oppsto to selverklærte separatiststater: Folkerepublikken Donetsk og Luhansk.

På denne tiden talte den ukrainske hæren 190.000 mann, men det var en ineffektiv organisasjon grunnet store forsvarskutt. Frivillige bataljoner ble dannet. Det var et tredvetall av dem. De som hadde rykte på seg til å være de mest hardføre, var de som var ledet av ytre høyre, som Azov-bataljonen⁵ og Høyre Sektor. Disse bataljonene trengte folk, og deres image mot ytre høyre gjorde at høyreekstremiste mennesker ønsket å prøve seg i en krigssituasjon.

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) anslår at en håndfull fremmedkrigere fra Norge har søkt seg til konflikten.⁶ Det stemmer godt med bildet forskere tegner av situasjonen.

---

² Rekawek, 2020a

³ Vedlegg 2, Transkribering intervju Kacper Rekawek

⁴ Se Strand, 2015 og Færseth, 2014

⁵ Bellingcat, 2019, [om måten Azov rekrutterer på](#).

⁶ Dette har kommunikasjonssjef i PST, Martin Berntsen bekreftet i samtaler med meg.

Sammenlignet med konflikten i Syria, er kanskje ikke en håndfull mange, sett opp mot i overkant av hundre norske fremmedkrigere, som søkte seg til kalifatet. Samtidig må en ikke undervurdere det faktum at krigen i Øst-Ukraina var i Europa. Dette var på mange måter en krig de høyreekstremer hadde ventet på, og higit etter, noe Kacper Rekawek ser nærmere på i sin forskning, der han har intervjuet 18 fremmedkrigere⁷.

Når en arbeider med et prosjekt om høyreekstremisme, er det lett å stille seg spørsmålet om hvor farlige disse menneskene er når de kommer hjem. Dette gjorde vi også tidlig i vårt prosjekt. Spørsmålet ble ekstra aktuelt både i Politiets sikkerhetstjeneste (PST) sin nasjonale trusselvurdering for 2020, der de sidestilte frykten for høyreekstremistisk terror med islamistisk terror.⁸ Denne vurderingen gjentok de i sin sikkerhetsvurdering for 2021.⁹

Under arbeidet med denne masteroppgaven har vi snakket med seks fremmedkrigere fra flere forskjellige land. Våre to hovedkilder, med tilknytning til Norge, har kjempet på hver sin side ved fronten. Den ene, Yan Petrovskiy, kjempet på russisk – eller separatistene sin – side, og har blitt kastet ut av Norge grunnet rikets sikkerhet. Den andre, Joachim Furholm, som vi har intervjuet flere ganger, og som jeg også skildrer innledningsvis, bor på Vestlandet. Han har vi hatt kontakt med over to år, og har hatt flere lange intervjuer og påfølgende samtaler med.

Personene vil ikke være anonymisert i Aftenposten sin sak, så selv om den ikke kommer før denne oppgaven er ute, velger jeg likevel å bruke navnene deres. Dette gjøres siden personene har vært synlig i media tidligere. Etikken rundt anonymisering har vært grundig debattert gjennom hele prosjektet.

2.0 Prosjektet tar form – slik startet det hele

Allerede tidlig på masteren, startet de fleste å drømme om hvilke prosjekter som kunne være relevante. Som lokalavisjournalist med erfaring fra TV-bransjen, hadde jeg allerede noen ideer. Den ene var å lage en spennende sak om en person jeg kjenner, som det i det hele tatt er et under at er i live. Det er snakk om manglende oppfølging i barndommen, rusede og syke foreldre, et barnevern som ikke har tatt tak – til en fosterfamilie med hengelås på kjøleskapet. En solid journalistisk pakke der altså, om en person, som mot alle odds, har klart seg i livet. Vedkommende ønsket ikke å stille på daværende tidspunkt, så jeg måtte se på andre muligheter.

---

⁷ Rekawek 2020a

⁸ [Nasjonal trusselvurdering, PST 2020](#)

⁹ [Nasjonal trusselvurdering, PST 2021](#)

Samtidig med at jeg sjekket ut muligheter lokalt, hadde jeg flere kaffepauser med Knut Gigstad under forelesningene. I likhet med meg selv, kom ikke Gigstad rett fra skolebenken, som de fleste andre på masterkullet. Vår felles interesse for historie var tema for mer enn en diskusjon. Begge har tatt flere fag i historie på Høgskolen i Bergen. I en av pausene i oktober, hadde Gigstad nettopp kommet fra øvelse i Heimevernet. Vi diskuterte konflikten i Bosnia som en mulig kandidat, men ble fort enige om at det var vanskelig å konkretisere til et norsk publikum. Vi måtte finne en knagg, som gjorde at potensielle redaksjoner ønsket å satse på prosjektet.

Diskusjonen ledet videre på høyreekstremisme. Philip Manshaus hadde vi diskutert tidligere det semesteret, men nå forsøkte vi å kombinere vår historieinteresse med bevegelser vi så antydning til i Europa. Ukraina var en konflikt vi begge syntes var interessant, siden vi visste at høyreekstremister skjøt på sine meningsfeller på andre side av konflikten. Hvorfor gjorde de det? Stakk ikke ideologien så dypt likevel? Og hvorfor var det flere svensker som søkte seg til den ukrainske delen av konflikten, mens nordmennene støttet de russiske separatistene?

Harald Klungtveit i Filter Media hadde tidligere i semesteret snakket om sin metode, og hvordan Filter hadde avdekket deler av det høyreekstreme miljøet i både Norge og Sverige. Her nevnte han også det som senere skulle bli hovedkilden vår, Joachim Furholm, og viste Instagramprofilen hans, som var prydet av bilder med diverse våpen. Om det var underbevisst eller ei i den litt vel lange kaffepausen Gigstad og meg hadde i oktober, er uvisst, men jeg satt i det minste klistret til den forelesningen. Det at et nisjemedie, etablert av en tidligere Dagbladet-journalist, har satt høyreekstremisme såpass på dagsorden, var inspirerende. Han la ut en god søknad om samarbeid til alle masterstudenter, men ingen tok agnet da. Senere vurderte Gigstad og meg Filter, men ble enige om at vi ville prøve en større redaksjon først. For selv om Klungtveit kanskje er den fremste journalisten når det gjelder høyreekstremisme i Norge, er hans et navn også godt kjent i miljøene. Det vurderte vi kunne være en svakhet, i søken etter kilder. I tillegg kan det virke som at Filter også har et svært tett samarbeid med politiet. Det å snakke med politiet, er vel og bra – og også noe vi har gjort en del, men jeg har inntrykk av at den kontakten er tettere enn det en journalist bør ha. En kan også diskutere om Klungtveit har en agenda, siden det til tider kan virke som at Filter “skal ta” de høyreekstremerne. I så måte føyer Filter seg inn i rekken av andre utenlandske medier, som gjerne har en aktivismebasert baktanke, noe som også preger narrativet i historiene som formidles. Stort sett er det eksterne kilder som brukes av de samme mediene, uten at de har snakket med vedkommende de skriver saken om, eller verifisert opplysningene tilstrekkelig.

Det er selvsagt ikke alle tilfeller der dette lar seg gjøre, rent praktisk, for høyreekstreme kilder kan være vanskelig å få tak i, men det er et tankekors at to masterstudenter på Universitetet i Bergen klarte å få to fremmedkrigere – som aldri har fortalt historien sin til etablerte norske medier før – i tale. Flere medier har forsøkt. TV2 prøvde kontakte vår hovedkilde fra Vestlandet i *Norge bak fasaden*, og NRK har vagt kommunisert med hovedkilden fra Russland. Dette vil jeg komme mer tilbake til.

2.1 Hvorfor høyreekstremisme?

I 2019 var verdenspolitikken preget av usikkerhet, med Donald J. Trump, som statsleder for verdens sterkeste militærmakt. Russisk aggresjon i øst, gjorde heller ikke saken vår mindre aktuell. Det var også fire høyreekstreme terrorangrep i verden i 2019, hvor Brenton Tarrants angrep på to moskeer i Christchurch, New Zealand var det verste.¹⁰ Her ble 51 mennesker drept og ytterligere 40 ble skadet. Tarrant uttalte at han ble inspirert av Anders Behring Breivik.

Tarrant sin nye “spillifisering” av et terrorangrep, der han lastet opp et manifest på internettforumet 8Chan og streamet angrepet på Facebook, talte til en ny gruppe terrorister. Philip Manshaus var en av dem. Også Manshaus la ut sitt manifest på nettstedet Endchan, og forsøkte å streame angrepet på Al-Noor-moskeen – som også var navnet på moskeen Tarrant angrep i New Zealand – i Bærum 9. september 2019¹¹ på streamingtjenesten Twitch. Manshaus sitt angrep på moskeen ble heldigvis stoppet, men før han startet angrepet, drepte han sin adopterte søster.

Gigstad og meg diskuterte derfor hva som driver slike mennesker, den kalde oktober-formiddagen vi la første frø til det som skulle bli det endelige prosjektet. Hva er det som gjør at enkelte mennesker begår terrorangrep? Er det bare ensomme ulver¹², eller er andre høyreekstreme også farlige? Hvor mange er de? Hva er det som gjør at folk at blir høyreekstremister, i trygge lille Norge? Spørsmålene var mange, men dette var en tematikk vi ville dykke dypere ned i.

Dette ledet oss inn på fremmedkrigere. Vi var klar over at flere nordmenn har reist til Syria for å kjempe, men også konflikten i Ukraina har trukket til seg – og ikke minst fungert som en rekrutteringsplass – for høyreekstreme fremmedkrigere i Skandinavia. Det at

---

¹⁰ Aftenposten, 2019, [Christchurch-angrepene](#)

¹¹ VG, 2019, [Terrorangrepet i Bærum](#)

¹² Når en snakker om terror på norsk jord, kommer gjerne termen “ensom ulv” opp, for å beskrive gjerningspersoner, som angriper på egen hånd. Terrorismeforsker og skribent, Raffaello Pantucci skiller mellom fire typer: Loner (einstøinger), lone wolf (ensomme ulver), lone wolf pack (ensomme ulveflokker) og lone attackers (ensomme angripere).

mennesker fra Skandinavia hadde reist ned, for å kjempe en krig som ikke var deres egen, var noe vi ønsket å finne ut av. Samtidig hadde vi indikasjoner på at det var en splittelse i Den nordiske motstandsbevegelse, noe som var tydelig med tanke på at de fleste i Norge har vervet seg til den russiske siden av konflikten, mens den svenske deler har støttet Ukraina. Hadde dette ført til ytterligere splittelse i miljøet? Og hvorfor dro de i det hele tatt? Hva var motivasjonen deres? Og, sist men ikke minst; hvor farlige er fremmedkrigerne når de kommer hjem igjen?

2.2 Research

Vi startet vår research med å lage et tankekart av post-it-lapper¹³, drøye 14 dager fra vi bestemte oss for prosjektet. Da hadde vi allerede kjøpt inn og startet med å lese oss opp på både konflikten i Ukraina¹⁴, men også mer generelt om høyreekstremisme, hvilket vi fortsatte med utover året¹⁵ Fra tankekartet kom det tydelig frem noen klare hypoteser;

De er de norske høyreekstreme. Samfunnet har de ikke kontakt med, men globalt har de kontakt med hverandre. Stridstrening skjer i utlandet, og rekruttering skjer foran skjermen. Organiserte og alene. På søken etter en konflikt, kan det være tilfeldig hvilke side de ender på. De er i enhet, og i dyp splittelse. PST sier de har kontroll, men kan ikke følge med på alle, og vet ikke hvem som potensielt utøver terror på norsk jord. Heller ikke når.

I tillegg til å lese, gjorde vi en rekke bakgrunnsintervjuer fra eksperter og journalister.¹⁶ Det mest spesielle skjedde likevel sommeren etter, da John Færseth ville ha oss med på en avtale med Dagbladet, noe vi syntes var merkelig, siden han er frilansjournalist og forfatter. Vi avslø tilbudet, og svarte vagt på fiskingen om tematikken. Harald Klungtveit var også en av de som fisket etter informasjon, men til gjengjeld gav han en del også. I denne fasen valgte vi likevel å snakke kryptisk med forskere og andre kilder, noe vi har gjort hele vegen – selv etter å ha landet en redaksjon. Dette har spesielt vært utfordrende i møte med medstudenter på Senter for undersøkende journalistikk (SUJO), siden prosjektet vårt gjerne ikke helt har blitt forstått. Dette har medført at vi har fått litt vel mange selvforklarende tips, som jo er forståelig for personer som ikke har forståelse for hvilken situasjon vi på det tidspunktet stod i. Det er lett å tenke at farlige kilder er tilsvarende eksempelvis rusmisbruker osv, men høyreekstreme

---

¹³ Vedlegg 3, Bilde researchprosess

¹⁴ Se litteraturliste

¹⁵ ibid.

¹⁶ Vedlegg 4, Våre viktigste kilder

mennesker er noe spesielt. En vet aldri hvor en har dem. En rusmisbruker skader tross alt bare seg selv. Selv om det kan være frustrerende, og en kan komme opp i noen tilsvarende problemstillinger, både etisk og på det personlige plan, er det ikke det samme. En vet aldri hva som møter en med en høyreekstremist. Har han med seg en kniv? Et våpen? Får vi en Twitter-melding om at vedkommende har utført et terrorangrep på Bergen Storsenter? Blir kilder drept, på grunn av vår kontakt? Er jeg i fare?

Noen av bakgrunnsamtalene har vi forkastet i ettertid, mens andre, som Johannes Due Endestad og Tor Bukkvold, fremdeles er med i den endelige utgaven. Informasjonen alle kom med var likevel viktig for at vi i dag har den forståelsen på emnet som vi har. I researchfasen etablerte vi en felles Dropbox, som vi lastet opp alt av lyd-bilde- og tekstmateriale på.

Vi fant tidlig to nordmenn som har kjempet i konflikten; Joachim Furholm og Yan Petrovskiy. Siden Furholm, etter det vi kunne finne ut var i Norge, og han tilsynelatende så ut til å passe profilen utifra våre hypoteser, valgte vi å fokusere på ham først.

2.3 Joachim Furholm

“They backed me into a corner, and gave me no way out. If they want a monster, I’ll give them a fucking monster”

Joachim Furholm i Ukraine - Europe's Forgotten War: Robin Hood Complex, 2018

En norsk mann sitter på en kafe i Kiev i Ukraina. Han er forbanna. Den norske stat har, ifølge vedkommende, kastet ham ut av den ukrainske hæren. De skal angivelig også stå bak ti timers lang tortur¹⁷. Kritikken er ikke nådig. Den norske regjeringen får skylden, og han truer med at han skal ta med seg sine blodsbrødre hjem. Dokumentaristen på andre siden hører sjokkert på både truslene, men også sympatien vedkommende har for 22. juli-terroristen Anders Behring Breivik.

Etter å ha lest diverse artikler om Joachim Furholm, og – ikke minst – sett dokumentaren *The Robin Hood Complex – Europe's Forgotten War*¹⁸, hvor han kommer med en rekke injurierende utsagn, hadde vi tegnet oss et bilde av hvem han var. En høyreekstrem i slutten av 20-årene, som hadde kjempet ved fronten i Ukraina. Furholm hadde også, ifølge flere medier, rekruttert andre fremmedkrigere til krigen¹⁹. Vedkommende forsøkte å rane en minibank da han var 19 år, hvilket han måtte sone i 60 dager for²⁰. Og, sist, men ikke minst,

---

¹⁷ [Intervju med National Core](#), Azov sin politiske gren, da Furholm ble kastet ut

¹⁸ Ghessen, 2018

¹⁹ Nyere sak i [Time Magazine](#)

²⁰ Dom, [21.09.2010](#)

han truet den norske stat. Hypotesen om hva som skjer når slike kommer hjem igjen, ble dermed forsterket.

På mange måter virket Furholm perfekt. Den klassiske stereotypen på en høyreekstremist. En som ikke får det til. En som søker noe større. I ekstremismeforskningen brukes begrepene *push* og *pull* for å forklare hvordan enkelte mennesker blir rekruttert til ekstreme. Ekstremismeforskerne Tore Bjørlo og Hanna Munden, ved Senter for ekstremismeforskning (C-Rex) i Oslo, har kategorisert ulike grupper av motivasjon for at mennesker søker seg til radikale grupper; *de ideologiske, følgere, eventyrere, de sinte og frustrerte og tradisjonalister*.²¹

Ekstremismeforsker Kacper Rekawek, som kanskje er den forskeren i verden som kjenner de høyreekstreme fremmedkrigerne best, har en forenklet modell som spisser seg mer direkte inn mot fremmedkrigere;

- **Resettere**, eller de som vil starte livet på ny. For enkelte kan en krig være en ny karriere, og en gå fra null til en helt ganske fort..
- **Spøkelsler**: De som drar til krigen, er der for en kort periode, og så drar hjem igjen.
- **Eventyrer**: Den største gruppen. De som søker adrenalin. Som vil prøve seg i krig.²²

På det første møtet med Furholm, den 20. februar 2020, da vi kjørte ut til en pub i et hotell i nærheten av der han bor, visste vi ikke hva vi skulle vente oss, men ordet eventyrer passet bra basert på informasjonen vi hadde lest i Filter nyheter²³, dokumentaren *The Robin Hood Complex: Europe's forgotten war*²⁴, og ukrainske meider som Hromadske²⁵.

Han møtte opp med sin polske kjæreste. Forholdet mellom dem virket kjølig. Praten gikk fint, og han snakket om både om sine høyreekstreme meninger, miljøet og tiden i Ukraina. På denne tiden var det snakk om at vi skulle lage en podcast med supplerende artikler, noe Furholm likte. Han virket ganske ærlig i sine meninger. Vi presset ham litt, men ikke for mye. Furholm konsumerte minst åtte halvliterer på de tre timene vi var til stede. Edrue som vi var, observerte vi både forholdet til kjæresten og alkoholkonsumet som et varseltegn, men vi hadde nå vår første kilde i boks. Vi bestemte oss også for å gå over fra WhatsApp til Signal, som er mer kryptert. Kilden brukte allerede denne appen, og ble vår hovedkanal for videre kommunikasjon.

---

²¹ Bjørlo og Munden, 2020a

²² Rekawek, Kacper, 2020a

²³ Filter Nyheter, 2019: [Artikkel om truslene mot den norske stat](#)

²⁴ Ghessen, 2018

²⁵ Hromadske, 2018: [Artikkel om Joachim Furholm](#).

2.4 Veggen mot en redaksjon

I starten av andre semester, skulle vi pitche ideen vi hadde brukt siste del av første vårsemesteret til. Vi hadde et klart prosjekt, og en hovedkilde, i tillegg til flere andre kilder vi kunne støtte oss på, noe som gjorde selve prosessen med å søke en redaksjon enklere enn om vi bare hadde en idé. Vi hadde noe konkret å slå i bordet med. Men ville det være nok? Var vi for ambiøse?

Vi hadde allerede en hovedkilde og en tydelig veg. I loglinen vi brukte til pitchen står det;

De er de norske høyreekstreme. Samfunnet har de ikke kontakt med, men globalt har de kontakt med hverandre. Stridstrening skjer i utlandet, og rekruttering skjer foran skjermen. Organiserte og alene. Med inspirasjon fra krigen i Ukraina og fra massedrapsmenn. De er i enhet, og i dyp splittelse. PST sier de har kontroll, men kan ikke følge med på alle, og vet ikke hvem som potensielt utøver terror på norsk jord. Heller ikke når.²⁶

Siden både Knut og meg mente omfanget av dette prosjektet fortjente en større redaksjon, så vi oss ut Aftenposten eller VG som mulige redaksjoner. Under pitcherunden med Aftenposten, var det tydelig at gravesjef Tonje Egedius umiddelbart ble engasjert. Personlig var jeg på telefonen, i bilen, fra Kvinneklinikken, siden jeg nylig hadde fått en sønn, men jeg kunne høre entusiasmen i stemmen hennes. Hun sa hun ville komme tilbake til oss. Perfekt. Redaksjonen som hadde *Panama Papers*²⁷ var interessert i lille oss.

Det gikk ikke noe dårligere da vi pitchet for VG. Også de var veldig interessert, og koblet oss mot lydavdelingen. Her utviklet vi pitchen vår, etter å bli utfordret gjennom flere digitalte møter. Det var tydelig at også VG Lyd likte ideen, og hva prosjektet hadde potensiale til å bli. Etter intense diskusjoner og runder med forbedring og konkretisering, valgte VG Lyd å takke nei til prosjektet. Det virket som de ville ha en ferdig pilot, noe som var umulig på daværende tidspunkt. Likevel var prosessen lærerrik, og vi har dratt nytte av den i det videre prosjektet.

Vi pitchet også til Dagbladet og TV2. Førstnevnte var ærlige på at de ikke hadde økonomiske ressurser til et slikt prosjekt, mens TV2 også virket interessert. Her ville nyhetsredaktør Karianne Solbakken koble oss på utenrikskorrespondent Øystein Bogen. En spennende tanke, men da tilbudet fra Aftenposten kom, valgte TV2 å ikke komme med et mottilbud. Tilbudet fra Aftenposten var at vi skulle bli med på deres prosjekt om høyreekstremisme, og være delaktig i en kommende podcast-serie. Vi skulle også få mulighet til å skrive artikler basert på denne. Vi slo til. Etter å ha levert et grundig research-skriv om

---

²⁶ Vedlegg 5, Pitch, Livet på grensen

²⁷ Aftenposten, 2016 : [Panama Papers](#)

hva vi hadde, ble Aftenposten imponert. Vi fikk både være med på podcastprosjektet, i tillegg til at vi fikk vårt eget prosjekt til A-magasinet. Vi var euforiske.

Sett i ettertid burde vi kanskje også pitchet til NRK. De har en velutviklet Urix-avdeling, og journalist Christine Svendsen har gjennom dette prosjektet vært som en torn i siden vår. Jeg håper likevel vi har vist oss å være langt nærmere sannheten, noe jeg tar opp i min teoribesvarelse. For det skal Aftenposten ha; de er nøye. Det skinner gjennom i det endelige resultatet. Det er ikke et punktum som er overflødig. Ikke en setning som ikke kan dokumenteres. Det kan en ikke si om andre som har dekket fremmedkrigere i Norge tidligere.

3.0 Metode

Vi har klart å finne mennesker, som ikke ønsker å bli funnet, og som enkelte andre redaksjoner (som NRK og TV2) har bevist, ikke er så lett å finne – selv om du har aldri så mange datajournalister og dyktige journalister på laget. For å komme i kontakt med kildene, har vi primært benyttet oss av tradisjonelle journalistiske metoder, som åpne kilder, kildepleie og sist, men ikke minst kildekritikk, siden alt de høyreekstreme sier, må verifiseres. I såte har vi fått bruk for datakyndig kunnskap, ved å benytte oss av såkalt *Online investigative techniques*, eller OSINT. Vi har fulgt diverse tråder på Telegram, brukt Instagram, VK og Facebook. Vi har fulgt alle digitale spor så godt det har gjort seg gjøre.

3.1 Kildepleie og kildekritikk

Etter flere uker tar jeg kontakt med Furholm på telefonen igjen. Aftenposten vil gjerne at vi skal gjøre ett siste forsøk på å få kilden tilbake. De vil uansett trykke historien. Sitatene etter de to lange intervjuene, som ble til over syv timer med råmateriale på opptak, var nå Aftenposten sine. Å blande inn advokater, som vedkommende krevde i den siste kontakten før nå, var udiskutabelt. Jeg sier rolig; “Vi har nå et utkast klart, og det hadde vært fint om du kan sjekke over saken. Jeg har også kommentert steder der du har tilsvare rett, altså en mulighet til å motsi informasjonen som står der”. Vedkommende nøler litt, før han svarer: “Jeg skal la tvilen komme deg til gode, og lese det”. Hovedkilden var tilbake på prosjektet.

Hvordan behandler en høyreekstreme kilder? Hvilke utfordringer kan en møte på? Hvor farlige er de? Hva med egen og andre sin sikkerhet? Hvordan skal vi stole på informasjonen de kommer med?

3.1.1 Joachim Furholm

Joachim Furholm har vært vår hovedkilde, og er den personen vi har dykket desidert lengst ned i historien til. Vi tok kontakt med Furholm 4. februar 2020, på Instagram²⁸, da han fremdeles var aktiv. Pulsen var høy. Han svarte med en gang, og aksepterte å møte oss. Det første møtet, som skjedde 20. februar, var som sagt interessant, og han ble med på prosjektet.

20. oktober var det klart for det første formelle intervjuet, og vi dro denne gang helt hjem til vedkommende. På forhånd hadde vi diskutert ulike scenarioer med veileder Kristine Holmlid. Hva ville møte oss? Hvordan tenkte vi på vår egen sikkerhet? Hva skulle vi gjøre, dersom vi fikk inntrykk av at de familiære omstendighetene ikke var som de burde? Vi hadde jo allerede et inntrykk av at forholdet mellom ham og kjæresten var kjølig. Var det vold her? Hvordan så hjemmet ut? Dette var blant tankene som surret i hodene våre, og vi hadde løsninger på alle sammen. Var det tegn til noe som helst mishandling, skulle vi avbryte intervjuet. Sikkerheten til andre mennesker kommer før et journalistisk scoop.

Det første som møtte oss i den lille sokkelleiligheten var duften av nybakte kjeks. Furholm ønsket oss velkommen, og vi rigget opp lydutstyret mens han satt seg i den hvite skinnssofaen. Plassen i hjemmet var ikke allverdens, og det var sparsommelig innredet, men hverken Knut eller meg fikk noen negative inntrykk. Den nyfødte så ut til å ha det bra, og selv om vedkommende var skeptisk til to fremmede menn, fikk vi frem smil. Det at Furholm har barn, er en av flere etiske elementer jeg vil drøfte når jeg kommer til hvilke utfordringer vi har hatt i dette prosjektet.

Siden planen på dette tidspunktet var en podcast, tok vi opp samtalen med mygger koblet til en Zoom. I starten av samtalen fikk vi aksept på at Furholm skjønnte prosjektet, og aksepterte det – på tape. Dette er en metode vi har brukt siden, og vi har tatt opp de aller fleste telefonsamtaler med ham i ettertid, for dokumentasjon.

Vi snakket med Joachim Furholm i fire effektive timer, med innlagte pauser. Begge følte intervjuet gikk bra, og vi fikk en del interessant informasjon, som vi kunne spinne videre på. “Heltebildet” om den farlige vikingen som kjempet i Ukraina, fikk seg her en knekk, for etter denne samtalen var vi i tvil om flere deler av historien han kom med. Hvordan han bortforklarte truslene med at han skal ha blitt torturert av ukrainsk politi, var kanskje det mest søkte eksempelet, men vi stilte også spørsmål om han i det hele tatt hadde vært ved fronten. Hva gjør en da? Hvordan kan en i det hele tatt stole på noe av det han sier, når vi er usikre på flere viktige ting i historien? Og, sist, men ikke minst; hvorfor ville han i det hele tatt snakke med oss?

---

²⁸ Vedlegg 6, Bilde fra første kontakt

Dette leder inn på kildekritikk, et annet element vi har benyttet oss veldig av. Vår åpenhet med kilden om hvem vi er har hjulpet oss, men det gjør også at kildene kanskje ser det som lettere å manipulere oss. Dette er tross alt kilder som misliker media. Du må ta alt de sier med god porsjon salt. De vil forsøke å manipulere en, om de har muligheten.

Men før jeg kommer så langt, skal jeg ta for meg noen andre sentrale kilder vi har hatt under dette prosjektet; *Tjorven*, *Russeren* og *Reodor*. Grunnen til at jeg velger å anonymisere de andre kildene enn våre hovedkilder, handler om deres sikkerhet – og å beholde kildevernet deres.

3.1.2 Tjorven

Tjorven var en vi i starten av prosjektet vurderte som hovedkilde, og som jeg fikk tidlig kontakt med. Jeg hadde først en bakgrunnsamtale og kontakt på krypterte meldingstjenester med vedkommende, før Knut og meg sammen intervjuet ham. Han er kanskje den mest velkjente fremmedkrigeren fra Skandinavia, og gikk med sin militærerfaring raskt i gradene til den paramilitære organisasjonen Azov. Tjorven har vært åpen om sin tid som nynazist og medlem av Ku Klux Klan, men hevder at han nå ikke innehar de samme meningene. Hvorvidt en tror på det, kan diskuteres, men han har gjennom våre mange samtaler vist seg å være den mest troverdige av alle kildene. Det at han også er den mest reflekterte, og har den mest dokumenterte historien gjør på den ene siden at en tror mer på ham. Om en ikke legger godviljen til, kan likevel hans intelligens gjøre manipulasjonen ekstra skjult. Nå har ikke Tjorven en klar agenda, som de fleste andre, så vi valgte å stole på opplysningene han gav oss. Han hadde erfaring fra krigen, og stilte derfor spørsmålstegn ved at Furholm skal ha blitt torturert. Tjorven bistod også med kunnskap til hvordan vegen inn til de paramilitære organisasjonene og den ukrainske hæren faktisk er, noe som gjorde oss ekstra skeptisk til Furholm sin heltehistorie fra fronten. I tillegg til å vise godt overblikk over situasjonen, innrømmet også Tjorven at han hadde snakket med Petrovskiy, vedkommende som senere ble vår hovedkilde – på den andre siden av konflikten. Det var altså kontakt mellom de høyreekstreme fra Skandinavia, på tvers av frontlinjen. Å skrive med noen den ene dagen, for så å potensielt skyte på samme person dagen etter, virker søkt på de fleste, men det underbygget påstanden om at selve krigen, og det å prøve seg i krig, muligens var viktigere enn hvilke side du endte opp på. En vesentlig informasjon fra den samtalen, var at personen ikke bare hadde kjempet på separatistene sin side i Donbass, men også hadde innrømmet til Tjorven å ha kjempet i Syria. Dette var informasjon vi allerede mistenkte, basert på bilder vi fant fra VK og andre kilder, men det var godt å få det bekreftet også fra Tjorven.

3.1.3 Reodor

Motstykket når det gjelder troverdighet kan en kanskje tilskrive personen vi har valgt å kalle Reodor. Han har tidligere hatt kontakt med det russiske høyreekstreme miljøet i Oslo, og er en kjent høyreradikal figur. Knut møtte ham sommeren 2020, og han kom med flere påstander som vi bare ikke trodde på. Han påstod at det var treningsleirer for høyreekstrme på Østlandet, og virket ifølge Knut bitter over at han hadde blitt kastet ut fra enkelte organisasjoner tidligere. Knut tok opp forsiktig om Petrovskiy kjempet videre etter Ukraina, hvorpå han svarte “det er langt unna Norge”. Så selv om han sa mye, var det for mye kryptisk. Han var også godt paranoid da Knut møtte han, og følte seg overvåket. Han trodde også Knut var antifascist, og ville av den grunn ikke oppgi noen navn i det norsk-russiske nynazistmiljøet, men hevdet at tre fremmedkrigere hadde reist på de russiske separatistene sin side, mens to til hadde reist for å kjempe for den ukrainske saken. Han forsøkte også å bløffe oss med bilder, men ved litt undersøkende bildesøk, avslørte vi den bløffen. Etterhvert som vi fikk andre, mer sikre kilder, valgte vi å droppe denne paranoide karen fra prosjektet. Og det sier ikke så rent lite, for i miljøet er de fleste, som nevnt, skeptisk til utenforstående.

3.1.4 Russeren

En annen spennende karakter vi har snakket mye med, er vedkommende vi har valgt å kalle *Russeren*. I likhet med Reodor, har også ham kommet med en del informasjon, som på det beste er rene konspirasjonsteorier, men han har også hatt en del nyttig informasjon. Basert på sakene fra Christine Svendsen i NRK, er det tydelig at hun også har snakket med ham. Russeren kunne blant annet dele en del bilder, og han hadde utfyllende informasjon om Yan Petrovskiy og en annen norsk-russer fra miljøet. Vi har hatt flere samtaler med russeren, men han er også et eksempel på at vi må verifisere all informasjon han kommer med. Han har blant annet hevdet å ha blitt rekruttert fra sikkerhetsmyndighetene til et tredje land, noe som ikke virker troverdig. Vi har også vært usikker på hvor delaktig han har vært rundt det norsk-russiske nynazistmiljøet. Selv hevder han å ha vært med for å dokumentere, men vi mistenker at han tidligere har hatt en mer aktiv rolle. Uansett har Skype-intervjuene med mannen vært informative og gode, og vi kan takke han for en del av vårt bakgrunnsmateriale tidlig i prosessen.

3.1.5 Fra verifisering til brudd

I dette prosjektet har vi ikke hatt pause fra research. Det er ikke slik at vi har lest noen 20-talls bøker, og fulgt litt med, funnet en kilde, og det var det. Verifisering av informasjon har vært viktig. Før vi tok kontakt med Furholm, sjekket vi det meste av tilgjengelig informasjon vi kunne finne. Vi fikk tak i dommen hans, der han måtte sone 60 dager for et forsøk på å rane en minibank, sammen med en amerikansk høyreekstrem. Vi visste derfor en del om vedkommende, og hadde et godt første intervju. Men alt han sa, hang ikke på greip. Hvordan skulle vi nøste i de små brødsmulene han gav oss?

Knut og meg la hodene i bløt. Ukraina er et byråkratisk mareritt, så å komme noe veg med hæren der, er helt håpløst. Men han hadde snakket om en spesiell legion. Kunne det være inngangsporten?

Vi tok kontakt med generalen i legionen, Mamuka Mamulashvili, og han snakket åpenhertig til oss om at Furholm bare var der en liten periode. Mamuka hevder at Furholm ble kastet ut siden han drev med høyreekstrem propaganda. Han skal, ifølge Mamuka, ha ankommet i en nazilue. Da han også hadde hakekorstattovering på den midterste fingeren og spredte propagandaen sin i troppen, skal Mamuka ha avskjediget ham. Nå er det klart at Mamuka også har sine interesser, med å verne troppen, så Knut og meg kjørte også ham hardt i det siste intervjuet. "Ikke stol på noen" var vårt nye mantra, og det gjaldt også en hærfører til en paramilitær organisasjon i Ukraina.

Sommeren 2020 sendte Furholm Knut en video på Signal²⁹, som viser en estlender han var med i legionen sitt dødsfall. Dette sjokkerte oss begge. Hva var det han ville oppnå ved å sende oss den videoen? Hvor grusomt krig kan være? Han hadde fortalt at han ikke var begeistret for estlenderen, og at han var glad han var død. I meldingen til Knut stod det "En erkefiende mindre" Hvordan responderer en på noe slikt? Vi valgte å konfrontere ham med det på det neste intervjuet, der han svarer at han tenkte det kunne være nyttig å vite. Dette er et kjennemerke. Når de høyreekstremer snakker om ting som er på kanten av loven, nedspiller de alltid sin rolle. De sier gjerne de har gjort det ene og andre for å blåse seg opp, men med en gang de blir konfrontert med det, enten avfeier de det, eller gjør det mindre enn det er. Dette har også vært gjeldende for merkelappen "høyreekstrem". Personlig mener de ikke at de er ekstreme, og bruker alle merkelapper fra "nasjonalistisk" til "nasjonalsosialistisk" og "gammeldags" - alt ettersom hvor ærlige de er på daværende tidspunkt.

Aftenposten booket fotograf til 24. November, altså en drøy måned etter vårt første intervju med Furholm. De ville fotograferingen skulle foregå i hjemmet hans. Knut og meg

---

²⁹ Vedlegg 7, Bilde fra samtalen med Furholm

ville helst ha neste intervju på nøytral grunn, siden Furholm utover kontakten med oss viste sine mer ekstreme sider. Knut ble med Paul S. Amundsen ut, og han tok bildene han skal ha. Samboeren spurte under hele seansen hva de drev med, siden prosjektet allerede hadde tatt tid. Hun mente vi måtte ha funnet ut av mye, siden vi hadde holdt på med dette i over ett år. Antagelsen hennes stemte, men Knut roet henne med at ting har tatt lenger tid grunnet koronapandemien og at vi tross alt fulgte en studieprogresjon. Knut mistenkte så at samboer ringte mormoren til Furholm, som ikke lenge etterpå kom. Hun ble ikke glad for å se Aftenposten der, og hevdet vi ville ødelegge livet hans. Knut roet også henne ned tilstrekkelig nok, så møtet ble avsluttet. Furholm ble med i bilen for å kjøpe øl - nok en gang blir mistankene om rusproblematikk forsterket.

I det første halvåret av 2021 har prosjektet virkelig svingt fra store nedturer til oppturer. Det startet 11. januar da TV2 publiserte sin episode om høyreekstremisme i Norge bak fasaden³⁰. Her påstår de at Furholm er en person de har funnet via Iron March-lekkasjen som oppstod høsten 2019. Denne lekkasjen visste vi om, og har også sjekket ut i forbindelse med podcastprosjektet til Aftenposten. Også vi vurderte personen som sammenfallende med Furholm, i måten vedkommende har kommunisert på, at de begge på et tidspunkt bodde i Bergen, og at personen ønsket seg til Ukraina. Men TV2 kommer ikke med noe bekreftelse, bare påstander, og de maler Furholm på lerretet i beste sendetid – uten å ha snakket med ham. Hvor etisk det er kan en selvsagt diskutere, og jeg vil omtale episoden mer nøye i teoribesvarelsen av denne oppgaven. Det som er sikkert er at dette nok en gang viser at en ikke kan stole på andre medier, selv etablerte medier, med dyktige journalister i front.

Etter episoden var vi irritert. Kunne dette ødelegge for vårt prosjekt? Var Furholm, som i utgangspunktet ikke var så begeistret for media, så irritert, at han nå vurderte å ikke snakke mer med oss?

Knut hadde en samtale med Furholm på Signal 11. februar, der Furholm var mer mediekritisk enn tidligere. Han hadde i samtaler og kommunikasjon utover høsten vist mer av sin ideologiske side, og har blant annet sitert *Siege*³¹, en bok av den amerikanske nynazisten James Mason, som tar for seg nyhetsbrevene til den amerikanske nynazistiske organisasjonen National Socialist Liberation Front, ledet av Joseph Tommasi. Selv om boken må sees som et produkt av sin tid, er den svært populær i høyreekstreme kretser. En av grunnene til det er at Mason ser inn i fremtiden, og kommer med råd til hvordan de høyreekstreme bør organisere seg. Han anbefaler at de oppretter egne celler, i områder hvor hvite er i større antall. Samtidig

---

³⁰ TV2, [Norge bak fasaden, s2e2 "Hatet"](#) (bak betalingsmur):

³¹ Mason, 1980

ber han dem om å holde seg unna byer, som er et produkt av systeme, og som bryter hvite mennesker ned. Dette siste poenget har Furholm tatt veldig alvorlig. Han bor langt unna allfarveg, og har ambisjoner om å starte et småbruk for likesinnede.

Furholm fikk uansett blåst seg ut til oss, og vi avtalte et møte på nøytral grunn. Dette gjorde vi grunnet situasjonen med mormoren sist, i tillegg til de nye utviklingene. Når et menneske er langt nede, er terskelen høyere for at de bryter sammen og gjør noe kriminelt. Dette går igjen i forskning om selvmord, og en kan også trekke parallellen til både Breivik og Manshaus; to andre høyreekstreme mennesker som ikke fikk til mye. Vi tolket Furholm som såpass sårbar, at vi ønsket en nøytral grunn.

Vi møtte Furholm på et hotell i Bergen den 16. februar. I forkant av intervjuet preppet Kristine Holmlid oss godt. Det virket både på Knut og meg som at hun var mer nervøs for selve intervjuet enn oss. Aftenposten ville på dette tidspunktet fremdeles bruke ham i podcasten, så vi snakket med programleder Mari før Furholm kom, om hva vi tenkte, og hva vi skulle gjøre. Intervjuet med Furholm var langt mer konfronterende enn det første. Her skulle vi ha svar fra barndommen. Nøste opp i de trådene vi følte vi ikke fikk svar på sist. Da vi kom til spørsmålet om fronten var vi veldig på. Spurte hvordan han ikke kunne huske hvor han var. At han hadde pekt på et helt annet sted enn frontlinjen da Knut møtte ham med fotografen. Han svarte først avvikende, men jo mer vi spurte, jo mer irritert ble ham. Det kom til et punkt der Furholm reiste seg i sinne, og sa at om vi ikke trodde på ham, så ville han ikke lenger snakke med oss. Vi roet ham ned, forklarte at det var vår plikt som journalister å ettergå informasjon, og sjekke alt alle sa nøye. Han roet seg og fullførte intervjuet. Etterpå spanderte Knut og meg en middag på ham, og vi skiltes som venner. Trodde vi.

Dagen etter får Knut en melding fra Mamuka, der han gir oss kontaktinformasjonen til en person ved fronten. i Ukraina. Siden det var på WhatsApp kunne ikke begge bli med i samtalen. Det var for dårlig tid til å ta kontakt med veileder, eller finne andre løsninger. Du vet ikke hvem du får kontakt med, eller hva konsekvensene blir i ettertid. Vedkommende var kritisk til historiene Furholm fortalte. Både med sin innsats i krigen, og den påståtte hendelsen der han skal ha blitt torturert. Samme kveld ringte Furholm Knut, og var både ruset og rasende. Han sa han ville trekke seg fra prosjektet. Kunne samtalen ved fronten ha hatt noe å si? Eller ble vi for kritiske i våre spørsmål? Kunne samtalen ved fronten få konsekvenser for vedkommende som snakket med oss? Fikk han en kule i bakhodet nå?

Dette var tanker som gikk gjennom hodene våre. Når det gjelder konsekvenser for fremmekrigheren ved fronten, så skjedde det ikke noe med ham. Men det belyser likevel

stemningen vi ofte var i. En blir paranoid. Lever seg inn i tankegodset til personene en jobber med. Vi var tross alt på innsiden av noe, som svært få har fått et innblikk i.

Når det gjelder at vi var for kritiske, vil jeg benekte det på sterkeste. Vi har vårt åpne om at vi er journalister, og har forklart det tydelig til Furholm. Gjentatte ganger. At vi har rørt i et vepsebol av nynazister og at de snakker med hverandre? Så absolutt. Vi forsøkte å ringe Furholm både på Signal og vanlig telefon etter bruddet. Han svarte til slutt, men ville kun bli med dersom en advokat møtte oss på en nøytral grunn, og vi skulle signere kontrakt for videre samarbeid. Dette takket vi umiddelbart nei til. Vi har hele vegen vært ærlige om premisset for prosjektet og aldri kommet med lovnader om at han skal trekke seg. Tilbudet han har fått er å sjekke sitater, som alle andre kilder. Han parerte med “Dere har deres kilder, jeg mine” og kom samtidig med en indirekte trussel; “Hvis dere lar meg være i fred, lar jeg dere være i fred.” Han var, som nevnt, tydelig ruset under denne samtalen, men vi klarte ikke overbevise ham om at han skulle forbli på prosjektet. Etter å ha konferert med både Tonje Egedius og Kristine Holmlid, fant vi ut at vi skulle ferdigstille teksten, og så sende den til ham. Kanskje han da kom tilbake?

3.1.6 Yan Petrovskiy

Våre russiske kilder har hele veien snakket om Yan Petrovskiy, som kjempet for den paramilitære organisasjonen Rusich i krigen i ukraina. Han var involvert i rettsaken rundt Datsik, og ble følgelig utvist fra Norge i form av statsborgerskapet hans ble tatt tilbake. Vi har, parallelt med å arbeide med Joachim Furholm, innhentet en rekke materiale om Petrovskiy. Det tok likevel tid før vi etablerte faktisk kontakt. Knut sendte meldinger til ham på VK, den russiske versjonen av Facebook. Så langt, så bra. Dette hadde også Christine Svendsen gjort, men kommunikasjonen med oss var mer tydelig. Til Svendsen hintet ham om at “vi kan snakkes mer i St. Petersburg”. Dette utnyttet vi til vår fordel. Petrovskiy takket ja til å møte oss.

Siden koronaen fremdeles herjet i verden, var det vanskelig å komme seg til St. Petersburg. Vi sjekket alle muligheter, men fant ut at det beste ville vært om Aftenposten sin Russlandkorrespondent, Helene Skjeggstad, tok intervjuet for oss. Hun aksepterte, og startet raskt kommunikasjonen med Petrovskiy. Han lurte på hva vi kunne tilby ham, og hadde en klar agenda – å komme tilbake til Norge. Hvordan en journalist i Aftenposten kan oppfylle det kravet er uvisst, noe Helene også kommuniserte med ham. Uansett fikk hun til et intervju den 9. mars 2021.

Petrovskiy var spydig. Mannsjåvinistisk. Slibrig. Han kontrollerte det intervjuet fra start til slutt, selv om Helene gjorde alt riktig, og det ble et bra intervju. Petrovskiy har en rikere historie, og er mer suksessfull enn Furholm. Det gjør også at vi vurderte ham som langt mer farlig. Han ville ikke snakke om andre steder han eventuelt hadde kriget, uten å få penger for det. Bildene han kunne tilby skulle det betales for. Det første var uaktuelt. Journalister betaler ikke for saker eller informasjon³². Bilder er en annen sak, men det ble tatt gode bilder av ham under intervjuet, og vi hadde allerede samlet en del fra diverse sosiale medier. Det klareste tegnet på hvor farlig denne mannen er, er handlingen han gjorde like etter intervjuet. Da hadde allerede kompisen, en svær mann, vært moralsk støttespiller. Like etter intervjuet viste Petrovskiy frem pistolen på hoften. Nok et tegn. Et tegn på makt. “Jeg er bare farlig mot dem som er farlige mot meg” uttalte ham under intervjuet. En kjent sjargong. Og nok en indirekte trussel.

Helene var skjelven etterpå. Forståelig. Det hadde jeg selv vært, og det var noe slikt jeg fryktet første gang vi møtte Furholm. For en vet aldri med dette miljøet. De har tross alt reist, ofret livet sitt, for å kjempe i en krig langt unna. Hvordan en takler det kan være ulikt fra person til person. Det å tenke på at Knut og meg potensielt kunne sendt en annen journalist i døden, var tøft. Det får en til å tenke. På egen, og andre sin sikkerhet. I alle ledd. Det gjorde vi også før sitatsjekken til Petrovskiy ble sendt. Helene sendte den da hun og familien var på veg tilbake til Norge. Tiden som Russlandkorrespondent var over. Og vi var alle glade for at Helene var i Oslo, og ikke i Moskva i tiden etterpå.

4.0 utfordringer

Jeg sender melding til Furholm. “Sjekk Signal” Vanlig prosedyre om han ikke leser den krypterte meldingen. Normalt tar det bare noen timer før han svarer. En ny sitatsjekk er sendt, og A-magasinet klør i fingrene etter å sende saken til desken. Jeg ringer nummeret, og får beskjed om at nummeret ikke er i bruk. Har vi mistet kilden for godt denne gang? Har han blitt så redd, at han tror at å ikke svare er løsningen?

Det har vært flere utfordringer med dette prosjektet. Den største har vært å drive på med en så tung tematikk, over så lang tid. Det å miste kilder, for så å hente dem inn igjen, har vært både tidkrevende og slitsomt. Spesielt gjelder dette Furholm. Samtidig er det viktig å forstå Furholm. Han har sitt liv også, og har tross alt gitt to lange intervjuer, med knappe fire

---

³² Se punkt 3.11 i [Vær varsom-plakaten](#)

måneders mellomrom. Etter det siste intervjuet, nesten ett år etter første kontakten, både kunne – og burde – det vært siste kontakten før sitatsjekken. Den burde også vært i entall. Ikke tre sitatsjekker. Det er lang tid fra juni til desember. Så er det selvsagt flere grunner til at dette har tatt tid. Det handler om at Aftenposten har endret mening, mer enn en gang. Det handler delvis om koronaviruset sitt inntog, og sist men ikke minst; hvilken tematikk vi har sett på, og de etiske utfordringer det byr på.

4.1 Kasteball mellom redaksjoner

Da vi startet prosjektet med Aftenposten, var tanken at vi skulle bruke kildene våre, og ikke minst den kunnskapen vi hadde tilegnet oss, inn mot det kommende podcastprosjektet deres, som til slutt ble *Noen å hate*. Vi ble derfor bedt om å lage et bakgrunnsdokument³³, med informasjonen vi hadde. Dette dokumentet ble Aftenposten så fornøyd med, så Tonje Egedius ønsket at vi skulle kjøre et dobbeltløp; være delaktige på podcasten, samtidig som vi fikk vårt eget prosjekt. Vi måtte derfor løfte blikket fra vårt innsnevrede blikk på fremmedkrigerne og konflikten i Ukraina, til å også fokusere mer generelt på høyreekstremisme, og ikke minst hva som rørte seg på internett, noe som ble sentralt for podcasten. Dette var ikke noe problem, for Knut og meg hadde allerede i researchfasen lest de bøker og artikler vi kom over om alt som rørte seg på den høyreekstreme arenaen, men det er klart at det er tidkrevende å være med to prosjekter. Det eneste fysiske møtet vi har hatt med Aftenposten, skjedde 14. desember 2020 i Akersgata 55. Her diskuterte vi retningen for podcasten, men snakket ikke stort om våre kilder, annet enn at enkelte av dem eventuelt kunne passe til fortellingen. Researcher Trond Strøm hadde allerede gjort et glimrende arbeid, men det merkelige med møtet var hvor respekt Aftenposten hadde for både Knut og meg. De ville ha våre innspill, og verdsatte informasjonen vi kom med. Det er noe jeg har hatt inntrykk av under store deler av samarbeidet. Vi har fått tillitt, og de stoler på informasjonen vi kommer med. Det ble bestemt at Knut og meg skulle bistå Trond på prosjektet, og samtidig fungere som reportere dersom fremmedkrigerne skulle være med.

Sett i ettertid burde vi kanskje allerede da bestemt oss for det ene eller det andre. For å få beskjed om at Furholm skulle være i podcasten, for så å få kontrabeskjed om at han ikke skulle det, gjorde oss usikker. Uten Furholm i fremmedkrigersaken, hadde vi i det hele tatt en sak? Kunne vi skrive begge deler? Hvor mye skulle være med i podcasten? Hvilken redaksjon var vi i nå? Podcastavdelingen, eller A-mag? Urix?

---

³³ Vedlegg 8, Bakgrunnsdokument Aftenposten

Det å jobbe med to prosjekter samtidig var ikke lett. Personlig skrev jeg en del av utkastene til Aftenposten på vår sak. Arbeidsfordelingen mellom Knut og meg har vært dynamisk, så det var bare rett og rimelig. Han tok en del av de tidlige bakgrunnsintervjuene, og tok litt ansvar tidlig, siden jeg måtte være ekstra forsiktig med koronasituasjonen, grunnet at jeg er i en risikogruppe. Jeg bistod likevel så godt jeg kunne fra maskinen, med å finne informasjon. I så måte var det bare rett og rimelig at jeg brukte mye tid på utkastene. “Start skrivingen tidlig” var noe veileder Kristine Holmlid hele vegen forfektet. Det er jeg glad for, for vi hadde en rekke utkast som ble revidert, redigert og endret frem mot april 2021.

30. april skjedde det likevel noe, som gjorde at både Knut og meg fikk bakoversveis. Vi leverte det vi trodde var et mer eller mindre ferdig utkast, og fikk kontrabeskjed om at vi måtte ha nye kilder, som var nær på Furholm. Barndom, familie og evt. venner. Nye kilder så seint i prosessen? Hvorfor hadde vi ikke fått denne beskjeden før – basert på alle mangfoldige utkastene vi hadde levert fra januar av? Hvordan skulle vi få dette til, når kontakten på det tidspunktet var ikke-eksisterende?

Knut og meg snudde oss rundt. En utfordring til, hvorfor ikke? Jeg fikk kontakt med tidligere skolekamerater av Furholm, som kunne fortelle om hvordan han var i oppveksten. Jeg kontaktet også Tarje Salvesen i Politiet, som var aktiv i bydelen der han gikk på skole. Jeg hadde også to lengre samtaler med Martin Bernsen i PST i denne perioden. Knut kontaktet dokumentarfilmskaper Emile Ghessen og fikk også en ny fremmedkriger, og venn av Furholm i tale. Han bekreftet Furholm sin historie om fronten. Vi valgte derfor å skrive artikkelen som at han har vært der, men problematiserer det hele med utkastelsen fra hæren, som sier at han ble kastet ut grunnet “manglende trening”³⁴ Vi bruker også spørsmålene våre i artikkelen, for å tydeliggjøre for leseren at vi er i tvil. Det synes jeg vi har lyktes med i den endelige teksten. Tonje og Kristine virket fornøyde, og med Helene sitt inntog mars 2020, skulle det virkelig bli fart på sakene – og nye større endringer.

Det glimrende intervjuet Helene Skjeggstad hadde i mars, gav grobunn for noe langt større. I utgangspunktet hadde Knut og meg tenkt at vi kunne ta det videre herfra, siden vi hadde mye forkunnskaper om den russiske siden også. Helene så potensialet i prosjektet, og mente vi hadde snevret det inn for mye. Hun laget derfor et utkast til fire kapitler. Oppgaven ble utvidet, og vi fikk mer plass til researchen vår. Perfekt tenkte vi. Tonje var enig. Jeg bistod en del til Aftenposten i denne perioden, og skrev ut biten om Furholm. Knut supplerte, men var i denne perioden opptatt med å komme i mål med masteroppgaven. Det hele var kaotisk, og nok en gang visste vi ikke hvilke redaksjon vi tilhørte. Utenriksredaksjonen var på

---

³⁴ Vedlegg 9, Utkastelsvedtak fra den ukrainske hæren

banen nå, siden Helene jobbet der. Hvor skulle prosjektet, i Urix eller A-magasinet? Hadde alle den informasjonen de ønsket?

Det leder meg inn på en annen utfordring; *kommunikasjon*. Stort sett har det gått fint, men i perioder har jeg vært sjokkert over at Aftenposten ikke har oversikt over alt materiale vi har hatt i vår besittelse. Siden dag en har vi vært tydelig på at alt av bakgrunnsintervjuer, bilder, videoer, lenker m.m er i Dropbox, der vi har et system. Dette aksepterte de. Så viser det seg at de antagelig ikke har sett det. Da Helene kom inn på prosjektet, lastet vi alt opp i Google Docs, som jo er systemet Schibsted bruker. Her tar jeg selvkritikk, for jeg jobber også i en Schibsted-avis til daglig, men de kunne da gitt beskjed, og ikke latet som at alt var i skjønneste orden. Og selv om alle, gang på gang har fått tilgang, har det også utover høsten kommet drypp av at ikke alt materiale er sjekket ut. Jeg har forståelse for at Helene har andre arbeidsoppgaver, og Tonje en rekke andre prosjekter, men hadde de brukt tid på å lese alt materialet vårt, ville vi nok spart litt tid.

Grunnet de nye utviklingene valgte Knut og meg å utsette masteren til høsten. En av argumentene var at saken ville komme tidlig august, og at vi dermed hadde god tid til å bare fokusere på selve masteroppgaven. Så feil kunne vi ta, for i skrivende stund er fremdeles ikke saken ute. Noe av grunnen til det er kanskje den nye arbeidsdelingen; med at Helene og Tonje skulle fokusere på den russiske biten, mens vi skulle ha fokus på Furholm og den ukrainske siden av saken. En annen årsak er at også Helene og Tonje fikk den samme tilbakemeldingen Knut og meg fikk på våre utkast; teksten ble for teknisk, så vi måtte skrive det mer levende. Dette brukte vi mange utkast på. Aftenposten koblet på en intern historieforteller, som snevret hele historien inn til en sak igjen. Tilbake til utkastet vi var klare til å levere i starten av at mai altså. Levende ble det, men både Helene, Knut og meg kunne ikke la noe slikt gå i trykken, for nå var de høyreekstreme romantisert. Vi skulle ikke lage et skjønnhetsbilde, som potensielt kunne rekruttere flere mennesker, men vise et bilde av hvem disse var. Vi trengte mer plass, og utviklet det igjen mot Helene sin idé; en serie med fire kapitler.

Når det gjelder sannhet og hva som stemmer, er også Aftenposten opptatt av å selge aviser. Kan en slå noe opp, gjør de det. Det ble påstått at Yan Petrovskiy var under etterforskning for menneskerettighetsforbrytelser. Selv om en gjerne skulle ønsket det, basert på den paramilitære gruppen Rusich sine handlinger, stemmer ikke det. Dette kommer jeg tilbake til det i teoribesvarelsen.

Sett i ettertid, skulle jeg ønsket at Trond Strøm hadde vært koblet på dette prosjektet på et langt tidligere tidspunkt. Tonje og Helene støttet seg på ham i slutfasen, og jeg kan bare tenke meg hvilket drømmelag ham, Knut og meg hadde vært når vi gjorde research. Kanskje

kunne en da ha oppklart en del av misforståelsene, som har dukket opp? Om en hadde unngått å være en kasteball mellom tre redaksjoner, for så å ende opp i A-magasinet, kan en diskutere. Uansett har prosessen med Lillian Vambheim, redaktør i A-magasinet, vært ryddig. Selv om en ny person ofte kommer med spørsmål som er selvfølgelig for oss som har jobbet med prosjektet en stund. Tonje skal også ha spesielt i slutfasen, der hun virkelig har ledet prosjektet i land. Fra å redigere utkastet til en utrolig god versjon, til å være tydelig i diskusjonen med Lillian, har vært uvurderlig, og har vist hvor god leder hun er.

4.2 Sikkerhet

Når en driver med et prosjekt om høyreekstremisme er sikkerhet viktig. Jeg har allerede nevnt våre tanker rundt kjæresten til Furholm, situasjonen med Helene Skjeggestad i Russland, og tanker rundt kontakten med kilden ved fronten. Det at andre mennesker sin sikkerhet potensielt har vært under fare, er kanskje enda verre enn å tenke på seg selv.

For vår egen sikkerhet har vært viktig under hele prosjektet. Vi har ikke visst hva som kan møte oss. Kildene våre er mennesker, som tross alt har kriget. En kjenner heller ikke nettverket deres. Etter tunge intervjuer, og spesielt i starten, så jeg meg godt over skulderen da jeg gikk kveldsturer med hunden. Det gjør jeg ikke lenger. Om jeg har blitt en tryggere journalist, mye mulig, men mest av alt har jeg innsett hvor små mange av de høyreekstremer faktisk er. De er eksperter på å blåse seg opp. Samtidig er det viktig å ikke undervurdere dem. Derfor har vi hele vegen i prosjektet vurdert vår, og ikke minst andre sin sikkerhet i dette prosjektet.

Før hvert møte med Furholm har Kristine Holmlid vært tilgjengelig om vi har ønsket. Vi valgte å ta andre intervju med Furholm, som vi visste ville bli mer konfronterende, på et hotell i Bergen. Her ble han så sur at vi nesten mistet ham, men både Knut og meg var rolige. Vi hadde kontroll. Og fikk landet nok et godt, og grundig intervju.

Et annet eksempel på at vi har tatt sikkerhet på alvor er situasjonen jeg starter kapittelet med. Vi tok situasjonen alvorlig. Jeg ringte PST og lokalt politi for å forsikre meg om at situasjonen ikke hadde blitt forandret, med negativt fortegn. PST bekreftet at han hadde byttet telefonnummer, men at endringen snarere var positiv. Selv om dette var gode nyheter, valgte vi likevel å fokusere på egen sikkerhet, da vi nok en gang reiste ut til Furholm. Vi tok taxi fra et kjøpesenter 15 minutter unna, slik at vi hadde en ekstra person tilgjengelig, om det plutselig skulle oppstå en farlig situasjon. Det skjedde ikke. Han svarte oss fint, godkjente sitatsjekken, men ville ikke gi oss nummeret sitt. Nok en gang måtte vi ta turen ut for å få tak i det, til etikkrundene.

4.3 Etikk

Etisk sett har dette prosjektet vært et minefelt. Jeg har allerede snakket om følelsen vi fikk første møtet mellom Furholm og kjæresten, og at Furholm virker til å være glad i alkohol, men jeg har ikke gått nærmere inn på at han har barn. Furholm reiste fra sin sønn da han reiste til Ukraina i 2018. Det ville de fleste foreldre reagert på, men denne sønnen, og de to andre barna han har fått i nyere tid, har gjort at vi har måtte tenke veldig nøye på etikken. I Vær varsom-plakaten står det;

4.8. Når barn omtales, er det god presseskikk å ta hensyn til hvilke konsekvenser medieomtalen kan få for barnet. Dette gjelder også når foresatte har gitt sitt samtykke til eksponering. Barns identitet skal som hovedregel ikke røpes i familietvister, barnevernssaker eller rettssaker³⁵.

Vi omtaler ikke barnet med navn, eller alder, men Furholm har kontakt med barnet, og det bor i samme området som ham. Det at barnet ikke blir disponert direkte, er likevel ikke godt nok. For det eldste barnet kan lese, og både navn og bilde av far kan medføre konsekvenser for barnet. Foreldre i samme klasse kan eksempelvis reagere, noe som fører til konfrontasjoner. Det siste vi vil er at barnet skal måtte lide for saken vi skriver. I så måte har vi mer enn en gang diskutert følgende punkt i plakaten;

3.1: Kilden for informasjon skal som hovedregel identifiseres, med mindre det er i konflikt med kildevernet eller hensynet til tredjeperson. Kilder bør som hovedregel ikke få fremsette negative personkarakteristikker anonymt.³⁶

Siden far har vært disponert tidligere, i både Filter, TV2 og en rekke utenlandske medier, kan en argumentere for publisering med navn og bilde. Vi har også diskutert temaet nøye med Furholm, og han har insistert på at han ønsker å stå frem. Men “*hensynet til tredjeperson*” gjør det likevel vanskelig. For hva vil det ha å si for barnet, og de andre personene rundt seg? Det var derfor viktig for Aftenposten at Knut og meg tok en siste tur til Furholm for å få tak i telefonnummeret, selv om sitatsjekkene ble godkjent på stedet. Jeg har hatt flere samtaler i ettertid med Furholm, der jeg på ny har tatt opp tematikken rundt barnet, og snakket med ham generelt om den etiske prosessen. Jeg tilbød ikke anonymitet direkte, men la veldig opp til at

---

³⁵ [Vær varsom-plakaten](#)

³⁶ *ibid.*

om “det er noe nytt som har dukket opp”, så kunne vi se på løsninger. Furholm sa ingenting på det, og var fornøyd med balansen i saken.

Et annet etisk aspekt er hva saken vil ha å si for de to hovedpersonene. Yan Petrovkiy inkriminerer seg selv ved å skryte av sine krigshandlinger, samtidig som han ønsker seg tilbake til Norge. For Joachim Furholm sin del er det mer komplisert. Vi har ved flere anledninger spurt ham om motivasjon, der svaret har vært å fortelle sin historie. Samtidig er den historien vi ender opp med å skrive, langt unna det mystiske skremselsbildet de fleste andre medier har fortalt. Det er en historie om person som ikke har lyktes, men som det er skremmende at har kommet så langt. En historie om en reise, fra en tøff oppvekst, til nynazisme, kriminalitet, krig og det å bygge en familie. Det siste er viktig for Furholm, og er kanskje vegen hans ut av ekstremismen? Jeg personlig håper det, og det var betryggende å høre i den siste samtalen vår at han bekreftet det andre kilder bare har antydnet til meg; at han er en del av et avradikaliseringsprogram.

Samtidig gir denne informasjonen nye etiske utfordringer. Hvordan vil saken påvirke fremtiden hans? Muligheter til å få seg jobb, og bli en aktiv del av samfunnet? Mitt svar på det er utelukkende positivt. Det at vi ikke nok en gang maler Furholm som en kald og kynisk person, men at han nå faktisk får uttalt seg, og at han har vært på en reise, kan tale positivt for de som leser hele saken. Likevel er det verdt å tenke på at han blir satt i sammenheng med andre, langt farligere karakterer. Og fortiden blir blåst opp på ny. Det at saken kommer i Bergens Tidende også (A-magasinet er vedlegg der), gjør at saken potensielt kommer nærmere enn TV2-reportasjen. Det er også tanker vi har gjort oss, og derfor har brukt mye tid rundt alle etiske vurderinger i saken.

Tematikken i seg selv, er heller ikke videre etisk. Hvorfor skal de høyreekstreme få tale? Blir vi et talerør for dem? Hvorfor gi de spalteplass? Til det mener jeg sakens relevans, med en krig som fremdeles ikke er kald, og en høyraktuell tematikk, er viktig å ta med i bakhodet. Alle medier ønsker kilder, som kan belyse en tematikk. Som kan fortelle hvordan de tenker. Da øker en også forståelsen til temaet. Samtidig er saken vår alt annet enn et mikrofonstativ. Vi har problematisert de delene som er nødvendig, og har nok av eksperter i saken til å supplere de konkrete faktaene.

5.0 Konklusjon

Som jeg skrev i mitt forord har dette prosjektet vært som en berg-og-dalbane. Vi har fått tak i mennesker, som noen av landets beste journalister ikke har fått fatt i. Vi vet at vi har et scoop, og en unik historie. Våre to kilder er unike.

I de fleste metoderapporter, kan en snakke om konsekvenser. Det er vanskelig når prosjektet ikke er ute enda. Men å gi et unikt innblikk i de farligste av de farlige høyreekstremer, og hvilke utfordringer de har når de kommer tilbake igjen, er viktig. Saken er aktuell, i form av at Ukraina er stadig tilbakevendende problematikk. Senest uken før denne masteroppgaven skulle leveres inn, raslet Russland med sablene på ny³⁷. Artikkelen er tankevekkende, i form av hva som skjer med fremmedkrigere i ettertid, etter en krig. At to mennesker, som kjempet på hver sin side av en frontlinje, i grenselandet Ukraina, har hatt to så forskjellige utfall, er interessant.

Samtidig har jeg sett i dette prosjektet at det ikke er stor kunnskap om høyreekstremisme i norske redaksjoner. For Aftenposten sin del håper jeg dette bare er starten, og satsingen på podcasten *Noen å hate* tyder på det. For Knut og meg er det heller ikke slutten. Vi har snakket om at vi sammen ønsker å dykke videre. Om det ikke kulminerer i noe større enn læring, er det helt greit, men saken til Aftenposten er et lite bruddstykke av den researchen og de kildene vi har. At vi har intervjuet seks fremmedkrigere – mennesker som i utgangspunktet ikke ønsker medieoppmerksomhet annet enn til sin egen propaganda – hadde jeg ikke trodd da jeg startet dette prosjektet.

Prosjektet har vært utmattende. Det å lese og se så mye hat, tar krefter. Det å bli manipulert, og drive en dans med kilder, som er på den ene måneden og av neste, har tatt krefter. Det er ikke bra å ha kontakt med slike mennesker over en lengre periode. Ikke alle lyger, men alle har en agenda. Petrovskiy vil til Norge og Furholm ville selv være med på å kontrollere sin egen historie – ikke bare lese om seg selv i media. Selv forskere, journalister, politi og PST har en klar agenda. Å vite hvilke knapper en skal trykke på, hva en kan si, hva en ikke kan si, har også vært en balansekunst.

Kunne vi gjort noe annerledes? Så absolutt, det kan en alltid, men om en legger bort alle eventualiteter, så har tiden Aftenposten brukt på dette gjort at det er gjennomarbeidet. Delen om Furholm er mer eller mindre vanntett. Helt kan det aldri bli med slike kilder. Delen om Petrovskiy så god som den kan bli, med de kildene og den tiden vi hadde til rådighet. Om en ser på tankene og hypotesene vi hadde på forhånd, har vi besvart mange av dem. Det midt i en pandemi. Vi hadde et ambisøst prosjekt, siktet mot stjernene, og traff ikke langt under. Vi

---

³⁷ NRK, 2021: [Russland mobiliserer langs grensen](#)

kunne ikke reise til hverken Ukraina eller Russland, men dagens teknologi gjør allverdens graving mulig. Også mange mil unna. Jeg er derfor stolt av artikkelserien som snart kommer på trykk i A-magasinet, og det er en sak jeg vil huske lenge.

Den største lærdommen jeg sitter igjen med, foruten at jeg har opparbeidet med kjennskap til en tematikk de fleste journalister ikke har, er at en ikke må være skråsikker. Alt er ikke svart/hvitt. De høyreekstremer vi har snakket med er manipulatorer av rang, og selv etablerte medier biter på. All informasjon de høyreekstremer kommer med, må dobbeltsjekkes og verifiseres, for at vi skal få frem det som er sant. Da må en være kildekritisk, og ettergå selv de mest erfarne av journalister.

Del II

TEORIOPPGAVE

Objektivitetsidealet i et journalistisk graveprosjekt om høyreekstremisme

Antall sider: 20

Antall ord: 8523

6.0 Innledning

Fremmedkrigeren som sitter i intervjustolen over meg er sint. Han knytter hånden med runetatoveringene, i det han reiser seg. På den midterste fingeren er et solkors. Mannen truer med å forlate hotellrommet vi har leid for anledningen, om vi fortsetter å stille spørsmål rundt hans tid ved fronten i Ukraina. Vi forsøker å roe ham ned. Forteller at vi er journalister, som må sjekke alt av fakta han har kommet med, noe som også medfører å snakke med folk, som ikke nødvendigvis deler samme syn som han selv. Den høyreekstreme fremmedkrigeren roer seg. Noen dager etter bryter han kontakten med oss.

Dette eksempelet fra vårt graveprosjekt om høyreekstremister³⁸ sier noe om hvor lite som skal til, før en tillit, som er opparbeidet i åtte måneder blir brutt. Så lenge en ikke følger deres ønskede narrativ, men faktisk velger å sjekke informasjonen de kommer med. Hva er sant? Hvordan kan vi, som journalister, lage et narrativ, som samtidig underbygger faktiske hendelser?

Pressen sitt samfunnsoppdrag blir i Vær varsom-plakaten punkt 1 omtalt slik:

- 1.1. Ytringsfrihet, informasjonsfrihet og trykkefrihet er grunnelementer i et demokrati. En fri, uavhengig presse er blant de viktigste institusjoner i demokratiske samfunn.
- 1.2. Pressen ivaretar viktige oppgaver som informasjon, debatt og samfunnskritikk. Pressen har et spesielt ansvar for at ulike syn kommer til uttrykk.
- 1.3. Pressen skal verne om ytringsfriheten, trykkefriheten og offentlighetsprinsippet. Den kan ikke gi etter for press fra noen som vil hindre åpen debatt, fri informasjonsformidling og fri adgang til kildene. Avtaler om eksklusiv formidling av arrangementer skal ikke være til hinder for fri nyhetsformidling.
- 1.4. Det er pressens rett å informere om det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold. Det er pressens plikt å sette et kritisk søkelys på hvordan mediene selv fyller sin samfunnsrolle.
- 1.5. Det er pressens oppgave å beskytte enkeltmennesker og grupper mot overgrep eller forsømmelser fra offentlige myndigheter og institusjoner, private foretak eller andre.³⁹

Det å avdekke kritikkverdige forhold (1.4) og sørge for at ulike syn kommer til syne (1.2) er noe de fleste journalister er enige i. Er vi alltid like flinke til å la syn, som ikke passer inn i en

---

³⁸ Jeg bruker konsekvent “høyreekstremisme” om miljøet, selv om de gjerne kaller seg nasjonalsosialister eller andre terminologier, som øko-fascister, nasjonalister o.l “Høyreekstrem” er en paraplydefinisjon, og i aller høyeste grad dekkende for personene vi har møtt.

³⁹ [Vær Varsom-plakaten](#)

avis sin profil, eller det ønskede narrative i en sak, komme til gode? Og hvordan bidrar punktene i Vær Varsom-plakaten til nøytralitet, når flere av plakatenes punkter åpenbart går imot idealet, i form av at journalister skal være både maktkritiske – og samtidig støtte den svake part?

Særlig i nyere tid, etter fire år med president Donald J. Trump i USA, har termen *Fake News* fått ekstra oppmerksomhet. Selv om slike beskyldninger ikke er nytt fra amerikanske presidenter mot pressen. Theodore Roosevelt kalte tross alt pressen for “muckrakers” i sin tid. Richard Nixon var heller ikke nådig i sin kritikk av journalistiske prosesser, men så måtte han også gå av som følge av tidenes kanskje mest berømte journalistiske graveprosjekt, Watergate-skandalen.

Så selv om det ikke er nytt, har den *nyere kritikken* fra både politikere og kommentarfeltjegere mot pressen likevel satt fokuset på noe interessant; for hva er sant? Hvem har monopol på fakta? Hvordan kan en sjekke en sak godt nok, så en faktisk vet hva som er sant? Dette er spesielt vanskelig i tunge gravesaker, der en samhandler med kilder, som har et helt annet verdensbilde enn hva allmennheten har. Burde vi bli flinkere til å la slike mennesker få frem meningene sine offentlig? Pressen har siden 1800-tallet snakket om objektivitet, selv om det ikke ble et ideal før profesjonaliseringen av pressen i 1920-årene⁴⁰ Objektivitet er et nøkkelkonsept for alle i mediebransjen, fra journalister, kringkastere og – til en viss grad også bloggere. Med krav om sannhet, øker også presset på dette idealet, men kan pressens søken etter sannhet ødelegge idealet? Og er objektivitetsidealet bare et ideal, eller en metode pressen fremdeles bør etterstrebe?

Det at vi har en norm om sannhet, er ikke bare noe pressen forfekter. Det er viktig i alle menneskelige og sosiale forhold, noe den britiske moralfilosofen Bernard Williams tar opp. Han framhever særlig to sentrale dyder; *korrekthet/nøyaktighet* (accuracy) og *oppriktighet* (sincerity).⁴¹

I vårt arbeid med høyreekstreme kilder, har vi blitt både truet og løyet til. Om en stiller kritiske spørsmål, får en fort en sur mine, eller en indirekte trussel i rekyl. Aldri en direkte trussel. De er smarte nok til det. Mer enn en gang har vi hørt at “dere har sett min gode side, men vil ikke se den vonde.” Det å bli truet til er ubehagelig, men vår jobb er å, på best mulig måte, få frem hva som er sant, samtidig som vi belyser kritiske elementer i samfunnet.

---

⁴⁰ Shudson, 1978:6

⁴¹ Allern, 2015:62

I vår søken etter så sannhet har vi valgt å la de høyreekstremer få snakke. Vi vil høre dem, for å forstå hvordan mennesker - i kanskje verdens beste demokrati - kan falle så langt utenfor samfunnet. Hva er årsaken? Hvorfor har det gått så langt? Kan vi stole på det de sier?

En av hovedproblemene en møter på når en tar for seg et slikt tema, er at en må være forsiktig med hvordan en ønsker å gå frem – både i intervjusituasjon og når en skriver saken. Det å være et talerør for ekstremister kom ikke på tale. Dette var noe vi var tydelig på. Rollene skulle være klare; vi var journalister, som kom til å verifisere hver eneste påstand de kom med. Her fulgte vi en metodisk objektiv tilnærming, der vi sjekket all informasjon. For sannheten må alltid frem. Journalistisk objektivitet handler om å komme nærmest mulig sannheten, og å gi et mest mulig realistisk bilde av sannheten. Det kan innebære nøytralitet og balanse, men ikke nødvendigvis. En journalist må også verifisere, selv om det kan ødelegge balansen i saken.

Objektivitetskravet i journalistikken må bety noe mer enn å bare være et mikrofonstativ. Det betyr å komme nærmest mulig sannheten, og å gi et så realistisk bilde av virkeligheten som mulig. Da må journalisten også være kritisk ovenfor sine kilder. Skjuler kilden noe? Har kilden en agenda?

6.1 Problemstilling

Jeg vil i denne oppgaven besvare følgende problemstilling: *Hvordan blir narrativet i et journalistisk graveprosjekt utfordret av et ideal om objektivitet? Er objektivitetsidealet en illusjon, eller en metode som også gjør seg gjeldende i en journalistisk gravesak om et subkulturelt miljø? Hvordan bryter dette idealet mot punktet om vesentlighet, som er viktig i all form for journalistikk?*

For å besvare dette vil jeg drøfte hvordan en kan bekrefte at opplysninger ekstremister kommer med er riktige. Er det i det hele tatt mulig å drive objektiv journalistikk når en søker sannhet? Hvem er det som definerer sannheten? Og, sist, men ikke minst; hvor går skjæringspunktet mellom hva som er sant og hva som er objektivt?

Siden *objektivitet* også er en terminologi innen medisin, jus og psykologi, er det viktig å spesifisere at termen *objektivitet* i denne sammenheng betyr journalistisk objektivitet.

6.2 Metode

For å besvare problemstillingen har jeg brukt mine egne personlige erfaringer i arbeid med et større graveprosjekt, i tillegg til faglitteratur som er relevant om emnet.

Jeg vil først ta for meg objektivitetsidealet, og forklare hvordan det har vært under endring. Herunder vil jeg komme med en kort historisk oppsummering av idealet. Jeg vil også i denne delen ta for meg hvorfor det er vanskelig å komme i kontakt med kilder i et høyreekstremt miljø, og hva en bør være oppmerksom på når en både verifiserer og søker sannheten.

Videre vil jeg drøfte om idealet i det hele tatt er mulig i et journalistisk graveprosjekt. Journalister søker sannheten. Det er absolutt i all journalistikk, og enda mer tydelig i et graveprosjekt, kontra eksempelvis en journalistisk nyhetssak, der en gjerne har et snevert forhold til objektivitet, i form av at en spør kilder fra begge sider, og så lager en sak. Mantraet virket at så lenge en har en motstemme, uansett hvor liten eller stor den er, så er en objektiv. Idealet løst, og journalisten kan slå seg på brystet. Dette er ikke nødvendigvis tilfelle, i enda mindre grad i et større journalistisk graveprosjekt. En gravesak skal være gjennomarbeidet, og kildegrunlaget er ofte langt større. For hva skjer når narrativet og historien blir viktigere enn sannheten? Hva skjer når hypotesene din brytes? Lager du da saken, eller tar du en helomvending?

7.0 Objektivitetsidealet

“How much truth can a spirit bear, how much truth can a spirit dare? ... that became for me more and more the real measure of value.”

Frederich Nietzsche

Journalistikk skal *speile virkeligheten*. Pressen er den *fjerde statsmakt*. Det er mange karakteristikk på hvor viktig pressen sitt samfunnsoppdrag er, men særlig ett ideal har vært tviholdt; idealet om objektivitet. Før en tar for seg opphavet til *objektivitetsidealet*, eller diskuterer det videre, kan det være på sin plass å definere idealet. *Objektivitet* betyr, ifølge Store norske leksikon, saklighet, upartiskhet og allmenngyldighet.⁴² En definisjon av objektivitetsidealet er at “Objektivitet er rapportering av virkeligheten, fakta, så langt det lar seg gjøre uten påvirkning eller personlige meninger”⁴³ En kan her diskutere termen “så langt det lar seg gjøre” Skal vi sjekke fakta, så *langt det lar seg gjøre*? Hvor går grensen? Steven Maras mener i boka *Objectivity in journalism* at en må se på tre ulike aspekter av objektivitet; verdier, prosess og språk.⁴⁴ Når det gjelder verdier lener han seg på Evrette E. Dennis, som

---

⁴² Store norske leksikon om [objektivitet](#)

⁴³ Knowlton i Maras 2013:7

⁴⁴ Maras 2015:8

mener at vi kan journalistisk objektivitet til tre hovedelementer; (1) *skille fakta fra meningsinnhold*, (2) *presentere et følelsesmessig løsevev innhold av nyheten* og (3) *strebe etter rettferdighet og balanse*.⁴⁵ I *Discovering the News - A social History of American Newspapers* støtter Michael Schudson en slik definisjon:

“the belief that one can and should separate facts from values. Facts, in this view, are assertions about the world open to independent validation. They stand beyond the distorting influences of any individual’s personal preference. Values, in this view, are an individual’s conscious or unconscious preferences for what the world should be; they are seen as ultimately subjective and so without legitimate claim on other people. The belief in objectivity is a faith in “facts”, a distrust of “values”, and a commitment to their segregations.”⁴⁶

Journalister skal altså skildre fakta og virkeligheten, og samtidig skille dem fra verdier og sine egne personlige preferanser, mindre kildestyrt og uten påvirkning fra PR og propaganda. Schudson tilskriver profesjonaliseringen av den amerikanske pressen på 1920-tallet som tiden der objektivitetsidealet fikk sin forankring. Denne profesjonaliseringen medførte også en økt bevissthet til egen profesjon. Dette forklarer Walter Lippman på denne måten:

”Since human beings are poor witnesses, easily thrown off the scent, easily misled by a personal bias, profoundly influenced by their social environment, does it not follow that a constant testing of the news and a growing self-consciousness about the main sources of error is a necessary part of the democratic philosophy?”⁴⁷

Lippman introduserte objektivitetsnormen på 1920-tallet i amerikansk journalistikk, og dette var i utgangspunktet ment som en kritikk av naiv empirisme og den tro av at nyhetsjournalistikk var en enkel, popularisert faktaformidling.⁴⁸ Objektivitetsidealet var derfor et forslag om at journalister heller burde bruke, og lære av nye vitenskapelige metoder. Dette ønsket ble ekstra tydelig etter krigspropagandaen fra første verdenskrig. Dette fikk gehør da sjefredaktør Charles Prestwick Scott i *Manchester Guardian* publiserte en lederartikkel 5. mai 1921, i forbindelse avisens hundreårsjubileum. Sitatet “Meninger er frie, men fakta er hellig”, har blitt legendarisk.⁴⁹ Denne forståelsen har blitt med i journalistikken videre, der meninger og redaksjonelt stoff har blitt adskilt, noe som fremdeles er viktig i norsk i presse.

---

⁴⁵ Dennis & Merrill i Maras 2015:8

⁴⁶ Schudson 1978:5-6

⁴⁷ Lippmann i Schudson 1978:154

⁴⁸ Allern 2015:59

⁴⁹ .ibid

Shudson hevder videre at objektivitetsidealet dukket opp fordi det ikke fantes et sikkert svar, men at en trodde på en sannhet. ”Journalists came to believe in objectivity, to the extent that they did, because they wanted to, needed to, were forced by ordinary human aspiration to seek escape from their own deep convictions of doubt and drift.”⁵⁰ Det å finne frem hva som egentlig hadde skjedd, ble altså en viktig del av idealet – og drivkraften bak det.

Dette ser en også i form av at avisene i større grad ble monopolaviser i sitt område, noe som gjorde at de måtte opparbeide seg tillit hos leserne sine, ofte med ulik politisk oppfatning. De tekniske løsningene med telegrambyrå var også viktig. Grunnet kostnad, var disse meldingene ofte korte og konsise. De var derfor basert på harde fakta. Alt annet unødvendig var skrelt bort. Siden også telegrambyråene skulle nå ut til en rekke ulike aviser, måtte de holde seg nøytral i sin formidling. Telegrambyråene fikk et godt rykte, og ble sett på som pålitelige leverandører av av troverdig informasjon. Avisene og andre kringkastere adapterte derfor den journalistikken telegrambyråene representerte.⁵¹

I USA var det på 1950-tallet store diskusjoner rundt objektivitetsidealet. Senator Joseph McCarthy anklaget en rekke amerikanske embedsmenn for å ha en “unasjonal holdning” og hemmelig medlemskap i kommunistpartiet.⁵² Under debattene som rørte seg beskrev Douglas Carter i magasinet *The Reporter* at pressen fungerte som en journalist i tvangstrøye (*strait-jacked reporter*). Pressen var følgelig blitt en fange av myndighetene. Objektivitetsidealet fra 1920-årene var nå altså snarere et problem enn en løsning. Dette ble ytterligere forsterket med borgerrettigheter og raseskille på 50-tallet, de sosiale bevegelsene og dekningen av Vietnam-krigen.

Dan Schiller argumenterer med at forståelsen for objektivitet fra midten av det 20. århundre fungerer som en “usynlig ramme” der historien blir laget gjennom på egenhånd, uavhengig av reporteren:

An invisible frame brackets news reports as a particular kind of public knowledge and key category in popular epistemology. News reports repeatedly claim that, ideally at least, they recount events without the instruction of value judgements or symbols. News is ... a report on reality, and hence not really a story at all, but merely the facts –this is the claim.”⁵³

Denne situasjonen er sentral i pressens oppfatninger om å være over den "kranglingen" og konflikten mellom den offentlig-politiske arenaen.⁵⁴

⁵⁰ Schudson 1978:159

⁵¹ Brurås 2014: 49

⁵² Wale 1978 i Allern 2015: 67

⁵³ Maras 2013: 10-11

⁵⁴ Kaplan i Maras: 10

Som nevnt innledningsvis stiller ikke Vær Varsom-plakaten krav til objektivitet, men at vi skal skille fakta og kommentar. Likevel har *objektivitet* vært et sterkt befestet ideal for pressen i etterkrigstiden. Publikum har krevd det, og mange journalister og redaktører har hevdet at de er objektive – eller streber etter objektivitet. Dette har gjort at den norske pressen gjennom det meste av etterkrigstiden har bekjent seg til den objektive journalistikk.⁵⁵ *Fakta og korrekt gjengivelse* av saken var viktig. Kommentaren ble skilt ut, eller “fakta er hellig, kommentaren er fri” – en påstand som har fått medhold i Norge fram til vår tid. Videre har det vært et krav at begge (eller alle) parter skal komme til ordet i en sak som har flere sider. Pressen skulle nå legitimeres gjennom dens autoritet og autonomi. Dette var ekstra tydelig etter pressens frigjøring fra partipressen på 1970-tallet.

7.1 Søken etter sannhet

Det er ti år siden Anders Behring Breivik brutalt drepte 77 mennesker i Norges verste terrorangrep siden 2. verdenskrig. Høyreekstremisme har grunnet det triste jubileet fått økt fokus i norske medier. Har vi fått “mer åpenhet og mer demokrati” som daværende statsminister Jens Stoltenberg så sterkt sa det i sin tale etter terrorhandlingene?⁵⁶ Eller har vi som samfunn glemt setningen han sa like etterpå; “men aldri naivitet”?

Den siste setningen har fulgt meg i dette prosjektet. Vi skal ikke være naive. Lytte ja, for alle stemmer er viktige når en søker sannhet, men en kan ikke stole blindt på høyreekstremister. Dette sa også Politiets sikkerhetstjeneste sin kommunikasjonssjef, Martin Bernsen, til meg gjentatte ganger i min kommunikasjon med ham. “Sjekk sannhetsgestalten til de du snakker med” var den klare beskjeden.

At PST kommer med slike råd, er ikke så rart. For det å skjule sannheten, er de høyreekstreme gode på. Om det har med bakgrunn å gjøre er uvisst, men om en tar PST sine undersøkelser fra 2018 angående det høyreekstreme miljøet i Norge i betraktning, er det mye som tyder på det:

- En tredel kunne knyttes til en form for psykisk lidelse eller utviklingsforstyrrelse (av ulik karakter og alvorsgrad).
- 46 prosent hadde hatt tilpasningsproblemer (mobbing, ensomhet, lite sosialt nettverk, lavt selvbilde, sviktende omsorgspersoner, kriminalitet og psykiatri).
- 42 prosent hadde rusproblematikk, og 33 prosent registrert med narkotikalovbrudd.
- 41 prosent hadde selv vært utsatt for vold.⁵⁷

⁵⁵ Brurås 2014: 49

⁵⁶ Statsminister Jens Stoltenberg sin tale i Oslo Domkirke, 24. juli 2011

⁵⁷ Klungtveit, 2020:59

Det at mennesker som blir høyreekstreme har sosiale problemer blir også underbygget av annen ekstremismeforskning. I forskningen brukes *pull* og *push* som fenomener for å definere motivasjonen til de som blir ekstremister.⁵⁸ Enkelte av grunnene til at en kan bli *dyttet* inn i et slikt miljø, er eksemplifisert i PST sin undersøkelse, men andre grunner som ideologisk overbevisning (*push*) og at en får et adrenalinrush av å slåss eller å være med i en subkulturell gjeng (*pull*). Når de så finner et fellesskap, blir de altså *dratt* ut av samfunnet. De ekstreme gruppene tar så vare på de, der de blir verdsatt for deres kriminelle og voldelige egenskaper.

Det at kildene våre potensielt hadde sine grunner til at de både ble *dyttet* og *dratt* inn i høyreekstremismens verden, var tanker vi gjorde oss i vårt arbeid. Vi visste at kildene våre kunne være sårbare. Dette var tydelig angående fremmedkrigeren fra Vestlandet, Joachim Furholm, men er kanskje best eksemplifisert med fremmedkrigeren i Russland, Yan Petrovskiy. Sistnevnte dukket opp på første møte med pistol på hoften – et klart signal om

Koronarestriksjonene gjorde at vi ikke kunne reise til hverken Ukraina eller Russland. Da vi fikk et intervju med en norsk-russisk fremmedkriger, som bor i St. Petersburg, fikk vi derfor Aftenposten sin korrespondent i Russland, Helene Skjeggstad, til å ta turen fra Moskva. Hun hadde allerede dekket krigen i Ukraina fra dens spede begynnelse i 2014, og var ivrig. Men ville den norsk-russiske fremmedkrigeren dukke opp?

Det gjorde han. Med et håndvåpen på hoften og en kamerat, som best kan beskrives som en “bodyguard”. Hvordan reagerer en på slikt? Ideelt sett burde en fortsatt uanfektet, men uansett hvordan en ønsker det, vil et slikt førsteinntrykk prege intervjusituasjonen. Det er ikke lenger pennen som har makten. Det er vedkommende på andre siden av bordet. Hvordan kan en stille de kritiske spørsmålene som må til for å avdekke hva som er sant? Skjeggstad gjennomførte, som nevnt et solid intervju, men de strengeste oppfølgingsspørsmålene uteble. Til det var risikoen rett og slett for stor.

7.2 Motiv for å snakke

Det leder inn på en annen viktig faktor for å kunne *skildre virkeligheten* og *søke sannhet*. Hvilket motiv har kildene for å snakke? Hva er motivasjonen deres for å stille opp? Hva ønsker de? Hvorfor velger de oss når de for første gang velger å uttale seg? Disse kan være mange i et hvilket som helst prosjekt, men blir ekstra tydelig når en tar for seg en subkultur, som er kjent for å holde kortene sine tett til brystet.

---

⁵⁸ Bjørlo og Munden, 2020a

Finn Sjøe skisserer i *Undersøkende journalistikk - en innføring* en rekke motiv, en kilde kan ha for å fortelle historien sin, i sin bok om gravejournalistikk.⁵⁹ Motivene kan eksempelvis være at kilden vil fremme sine egne interesser, hevn, penger og økonomisk vinning, sosial anerkjennelse, styrke sin egen posisjon i en makt- og friksjonskamp, gjøre bot for tidligere synder eller feilgrep (anger), søke kontakt på grunn av paranoia, mytomani eller monomani – eller rett og slett fortelle det som er sant i en gitt sak.

Flere av dem er sammenfallende med våre to hovedkilder. Hvis en starter med Joachim Furholm er den tydeligste motivasjonen er at han vil *fremme sine egne interesser*. Dette er et ganske vanlig, og kanskje generelt motiv. Vedkommende er mislykket i det meste han tar i. Fra søken hans etter en farsfigur i hans ungdom, til bankranet og den mislykkede Ukraina-turen, sitter vedkommende igjen såret tilbake. Men har den tidligere fremmedkrigeren ambisjoner? Hva er i så fall de? I så måte kan det å snakke med oss være med på å bygge seg selv opp igjen? Vise at han fremdeles er en sentral karakter i miljøet? Eller at han er på vei til et nytt og bedre liv? I så måte vil han også *styrke sin posisjon i en makt- og friksjonskamp*. Dersom han vil legitimere sin rolle i miljøet, kan også *økonomiske motiver ligge bak*.

Økonomiske motiver har også fremmedkrigeren i øst. Da Aftenposten ønsket å dykke ned i historien til Yan Petrovskiy, fant vi ut at han også hadde deltatt i andre kriger, godt mulig både Syria og Libya. For å fortelle om sin mulige reise til Syria ville han ha penger. Han ønsket også økonomisk kompensasjon for bildene sine. Dette er et klart brudd med VVP 3.2, der en vi skal være “aktsomme ved behandling av informasjon fra anonyme kilder, informasjon fra kilder som *tilbyr eksklusivitet*, og informasjon som er *gitt fra kilder mot betaling*.” Det ble følgelig avslått, men punkt 3.2 i VVP har fulgt oss gjennom hele prosjektet, i form av at vi skal verifisere alt kildene våre kommer med.

8.0 En illusjon, eller et ideal vi bør ta vare på?

De fleste norske journalister er nok enige i at idealet i seg selv er fint, har kritiske røster har tatt til ordet for at objektivitet er en illusjon. I beste tilfelle er det en metode, mener flere. For er du objektiv når du bare bedriver “hun sa, han svarte”-journalistikk? Spørsmålet er selvsagt retorisk, siden journalisten eller redaksjonen ofte har bestemt seg for hvilken sak de vil ha, allerede før det første intervjuet er tatt. I så måte kan journalistikken aldri være objektiv,

---

⁵⁹ Sjøe, 2011: 30-40

annet enn at redaksjoner forsøker å formidle et realistisk bilde av verden, dokumenterer kjensgjerninger og skiller mellom det som er vesentlig og uvesentlig.⁶⁰

Det at pressen er subjektive er ofte mest tydelig i TV-mediet, og levende bilder. Dette skapte en konflikt i NRK Dagsrevyen på 1980-tallet, mellom en “informasjonstradisjon” og den nyere “formidlingstradisjonen”, der sistnevnte var mer mer fokusert på en levende og engasjerende formidling av hendelser – kontra den mer tradisjonelle idealet om saklighet og faktaorientering.⁶¹ Konflikten ble beskrevet som en drakamp mellom en “ordskole” og en “bildeskole”, noe Sand og Helland forklarer slik:

I 90-årene nøyer ikke fjernsynsjournalister seg med å formidle nyheter. De har ambisjoner om å presentere nyhetene som fortellinger. Den tradisjonelle, avstandsbetraktende objektiviteten er forlatt til fordel for en tettere og mer subjektiv skildring. Den omvendte pyramidefortellingen som sorterte informasjon hierarkisk på basis av viktighet, er skiftet ut med fortellerstrukturer, hvor saksforholdet tones ned, mens menneskene løftes frem.⁶²

Martin Eide definerer i *Det journalistiske mistaket* fem instrumentelle feil (mistak) han mener journalistikken begår; (1) En instrumentalistisk medielogikks ekspansjon, (2) En profesjonsideologisk synshemning i en förvandlingens tid, (3) Impressario-instrumentalisme og lossalgspopulisme, (4) Den vulgsere maktforståelse og (5) Serviceorienteringen.⁶³ Selv om de blir definert som mistak, påpeker Eide at de snarere har vært en suksess i form av at den har nådd frem med sine budskap og at aviser og eiere tross alt tjener penger. Likevel uttrykker Eide en bekymring for at mediene inneholder for “mye karneval og «stor ståhei for ingenting» i mediene, men der beslutninger som betyr noe fattes i lukkede rom og der alle prinsipielle diskusjoner foregår andre steder enn i mediene.”

Objektivismekritikken og kritikken av instrumentalistiske mistak - kritikken mot å gjøre andre subjekter til objekter eller til midler i en strategi, treffer tonenagivende deler av moderne journalistikk. I vår sammenheng kan instrumentalismen vise seg innenfor servicejournalistikken, i maktforståelsen og i den antydende journalistiske impressario-virksomhet. I sistnevnte tilfelle blir problemet påtrengende desto mer framherskende regionsvaret blir, enten fra journalistens eller kildens side.⁶⁴

---

⁶⁰ Eide m. fler i Allern: 65

⁶¹ Sand og Helland i Allern 2015: 68

⁶² ibid.

⁶³ Eide 2004: 33-44

⁶⁴ Eide, 2004: 56

Eide stiller også spørsmålet om vi står overfor et “stolt nederlag” og at det store problemet ligger i “at en journalistisk instrumentalisme har en tendens til å gå sammen med en profesjonsideologisk synshemning for egen makt og til en dyrking av journalistikk som ideologi”

Eide anklager videre metodene i journalistikken for å være for instrumentalistiske og at profesjonsbyggeren bare ser en stadig mer selvstendig og uavhengig journalistikk. En kan med andre ord trygt si at objektivitetsidealet har flere sider, og har flere definisjoner som upartiskhet, nøytralitet, nøyaktighet, rettferdighet, ærlighet, tro mot sannheten og balansert.

Da vi startet prosjektet, var vi åpne med kilden vår, som på det tidspunktet bare var Joachim Furholm. Vi var ærlige. Forsøkte på beste vis å være nøytrale, og å utføre nøyaktighet. Vi sa med en gang at vi var journalister. Vi utgav oss aldri for å være noe annet. Vi avslo alle tilbud om å ta en pils, eller spille PC-spill, og forklarte kilden hvorfor vi ikke kunne gjøre det. Om vår idealisme har bydd på problemer? Såklart, og kanskje først og fremst når det gjelder nøytralitet. Hverken min makker Knut eller meg er høyreekstremister, men vi er heller ikke aktivister som er ute etter å ta de høyreekstreme, som Talia Levin gjorde i boken sin *Culture Warlords*⁶⁵, da hun eksponerte en høyreekstremistisk fremmedkriger på et datingforum, og gav alle detaljene til Bellingcat-journalisten Michael Colbourne. Vi ønsket å belyse teamet *fremmedkrigere i Ukraina* så nøytralt som mulig. Selv om vi ikke hadde noen baktanker, eller en aktivismebasert baktanke, som Lavin, var det vanskelig. Når en leser bøker som *Siege*⁶⁶, *The Turner Diaries*⁶⁷, eller hatefulle ytringer på nett blir en preget. Det er begrenset hvor mange dødsfall og likskjendinger en tåler, før en risikerer å bli avstumpet. Dette har ekstremismeeekspert Lasse Josephson, som vi har snakket med basert på podcastprosjektet til Aftenposten, fortalt en del om. Han ser personlig på søte kattevideoer som terapi. For min del har jeg sett de videoene jeg må. De som var relevante. Alt annet er overflødig.

8.1 Er det vesentlig?

Dette leder meg inn på *vesentlighet*. Kan en sak være både *vesentlig* og *objektiv* på samme tid? Hvem styrer hva som er vesentlig? Hvor går skillelinjene på hva vi velger å fortelle, og hva vi bør fortelle?

Nyhetsjournalistikken har en rekke nyhetskrav. Johan Galtung og Mari Holmbo Ruge skrev i 1965 en av de mer siterte artiklene innenfor forskningen på nyheter, og kategoriserte

---

⁶⁵ Lavin, 2020:167

⁶⁶ Mason.1980

⁶⁷ Pierce, 1978

følgende kategorier; *frekvens, terskel, forståelighet, meningsfylthet, samsvar, overraskelse, kontinuitet, nyhetsmix/komposisjon, supermakt-faktor, kjendisfaktor, aktørdrevet konflikt og negativitet*⁶⁸.

En annen modell, som i dag blir mer benyttet er VISAK-modellen, som står for *Vesentlighet, Identifikasjon, Sensasjon, Aktualitet og Konflikt*⁶⁹. Av disse er vesentlighet det viktigste, og vi er igjen tilbake til samfunnsoppdraget i journalistikken; det er en forventning om at mediene skal dekke det som skjer i samfunnet og avdekke kritikkverdige forhold.

Det vesentlige, altså det som er *viktige* saker, blir definert som saker som har mye å si for folks liv, og saker som angår mange. Men blir vesentligkravet brukt? Hos noen blir det nok det, men for andre medier blir det kanskje et like stort ideal som objektivitetsidealet.

Audgunn Oltedal skisserer i boka *Vesentleg og viktig* fire kategorier om hva som er vesentlige saker; saker som gjelder *avsløring, systemkritikk, opplysning og positive eksempler*⁷⁰. Saker som gjelder *avsløring* kan handle om å avdekke maktmisbruk, *systemkritikken* går på å få frem seksjonskonflikter og interessenmotsetninge, mens *de positive sakene* handler om å trekke frem gode eksempler som kan føre til en endring. Når det gjelder *opplysning*, er vi mer i kjernen av hva sak handler om. Å skildre at høyreekstreme har reist til en krig, som ikke var deres. De har våpentrening, og kommer potensielt hjem igjen. Vi har bare snakket med to av de fem PST og andre kilder antar har reist fra Norge. Hva med resten? I hvilken tilstand er de i? Det at vi har to veldig ulike historier som hovedkilder i saken vår, skaper en bredde, som kan føre til økt forståelse for både høyreekstremisme, og den pågående konflikten i Ukraina. Er saken vår i så måte *vesentlig og aktuell*, som mange mener er de to viktigste nyhetskriteriene etter VISAK-modellen? Så absolutt.

Men hva med et kriterium, som ikke belyses, nemlig geografi?⁷¹ Ukraina er langt unna Norge, hvorfor skal jeg bry meg om hva som skjer der? Hva en kan tolke som vesentlig, er jo opp til øyet som ser. Hva som er vesentlig i Oslo, der Aftenposten har sitt utspring fra, er kanskje ikke like vesentlig i Bergen. Hvorfor skal da de i Oslo bry seg om en fremmedkriger fra Vestlandet, og en russer som har røtter fra Østlandet, men som nå bor i Russland? Det at vi viser hvor sentralt krigen i Ukraina har vært, og fremdeles er, for de høyreekstreme, synes jeg er nok. Men at også nordmenn har vært delaktig, og at norske sikkerhetsmyndigheter og eksperter ser på situasjonen med frykt, er noe vi bør ta på alvor. I så måte er ikke geografi så sentralt i vår sak, siden vi har løst det ved å dra saken hjem.

---

⁶⁸ Njaastad, 2012:30

⁶⁹ Nyetskriteriene: <https://snl.no/nyhetskriterier>

⁷⁰ Oltedal, 2016:102

⁷¹ Oltedal, 2016:134

Hva som er vesentlig, og hva som er objektivt kan altså stå i konflikt med hverandre. En kan da spørre seg om idealet om objektivitet er moden for en ny definisjon? Det har objektivitetsguruen, Michael Shudson, har forsøkt i *Why Journalism Still Matters*⁷², der han definerer endringen etter Vietnam og Watergate som objektivitet 2.0, men hevder at den profesjonaliseringsendringen hadde skjedd uavhengig av disse hendelsene. Han definerer fire punkt i journalistikken, som har gjort seg gjeldende;

Four propositions summarize much of the available evidence that over the past half century there has been a shift in the content of journalism and in the culture of the newsrooms that produce it: (1) news stories grew longer; (2) they grew more critical of established power; (3) journalists came to present themselves publicly as more aggressive; and (4) news offered more context for understanding the events of the day⁷³.

Begrunnelsen for at demne endringen hadde kommet uansett, hevder Shudson er at svensk TV var mer kritisk etter 1970, japansk kringkasting mindre respektfulle overfor den politiske elite, at britisk TV var mer aggressive og kritiske til politikerne, og at journalister i Argentina, Brasil og Peru også hadde en langt mer aggressiv holdning, som kom til å avdekke skandaler over tid⁷⁴.

Objectivity 2.0 rose on the very grounds that would threaten it – a radical suspicion of authority, and it should be no surprise that “question authority”, something of a journalistic watchword after the 1960s and “watchdog journalism”, a phrase that gained currency only in the 1960s and after, along with “accountability journalism,” could be turned back on journalism itself⁷⁵.

Dette med å være ekstra kritisk, har så absolutt vi også vært i vår jobb med denne oppgaven. En ting er å være kritisk til kilder som forsøker å manipulere deg, men vi har også måtte være kritisk til andre lands systemer, og ikke minst eksperter og forskere. Når det gjelder journalister og forskere, er jeg underlig til skråsikkerheten som rører seg på dette fagfeltet. For etter å ha sett på høyreekstremisme i over to år, anser jeg meg ikke som ekspert – selv om jeg unektelig har tilegnet meg en del kunnskap. Ett eksempel på det er en av de fremste ekspertene på fremmedkrigerne i Ukraina, Kacper Rekawek. Han anslått at rundt 70 fremmedkrigere tok turen for å kjempe i Ukraina. Hadde ikke vi sjekket det, ville vi nok kanskje trykket tallet 70. Men etter våre egne undersøkelser, vet jeg via svensk politi,

---

⁷² Shudson, 2020

⁷³ Shudson, 2020:55

⁷⁴ *ibid.*

⁷⁵ *ibid.*

samtaler med en svensk fremmedkriger, og samtaler med open-source-nettstedet EXPO, at tallet fra Sverige umulig kan være 50, som Rekawek hevder. Snarere halvparten er nok et reelt tilfelle. Etter samtale med Rekawek, fikk vi forklart at “nok ikke alle kjempet”, og vi tok derfor forbehold i vår faktaboks i saken.

Et annet eksempel på skråsikkerhet, står forfatter og journalist John Færseth for. Han har skrevet to bøker fra Ukraina, og i hans nyeste utgivelse *Fyrtårnet i øst*⁷⁶ er det noen avsnitt, som er veldig relevante for saken vår. På én side presterer Færseth å ha en faktafeil og to antagelser. Han starter med;

Miltsjakov og Petrovsky var også instruktører på en leir i Moskva-regionen der flere hundre ungdommer helt ned i 13-årsalderen fikk kamptrening, under beskyttelse av Folkerepublikken Donetsks daværende leder Aleksandr Borodaj, som også besøkte leiren.⁷⁷

Vi har også etterforsket treningsleir-sporet, og har en del kunneksp rundt emnet. Dette kan stemme, men skråsikkerheten i måten å skrive det på, ville ikke jeg gjort før vi hadde langt klarere beviser enn det Færseth kan skilte med. For kildene han henviser til er under enhver kritikk. En av dem en pro-ukrainsk nettside⁷⁸, som utelukkende skriver propaganda, er ikke en kilde. Den neste påstanden til Færseth lyder;

Ifølge bilder publisert på nettet har Miltsjakov og Petrovsky senere funnet veien til Syria, der de kjemper på Russlands og Assad-regimets side i regi av det russiske leiesoldatselskapet Wagner-gruppen⁷⁹.

Her fremstilles det hele igjen som fakta. Kilden hans her er Christine Svendsen sin artikkel, som jeg vil omtale i punkt 8.3, men setningen “Ifølge bilder på nettet” sier sitt. De bildene viser ikke stort. Det med Wagner er også en antagelse, selv om det er mest sannsynlig, om de har vært i Syria. Dette kommer likevel ikke frem av bildene, hvilket hele saken til Svendsen dreier seg om.

Det verste eksempelet er likevel det som omhandler Furholm, men her går Færseth i fellen med å stole blindt på Bellingcat, Hromadske, og andre medier som har omtalt nordmannen;

---

⁷⁶ Færseth, 2020

⁷⁷ Færseth, 2020:123

⁷⁸ Kharkiv Human Rights Protection Group

⁷⁹ *ibid.*

Bergenseren Joachim Furholm, som reiste til Ukraina for å slåss i 2018, valgte å kjempe på den ukrainske siden i det høyreorienterte Azov-regimentet⁸⁰.

Dette er, som saken vår viser, ikke sant. I så måte er det kanskje ikke så rart at Shudson argumenterer for at vi kanskje en gang i fremtiden kan se en objektivitet 3.0, og argumenterer for at mange har tatt til orde for at vi allerede er der, med debatten om *åpenhet* – og at det kan ha tatt over. For objektivitet 1.0, med sin faktabaserte måte å formidle nyheter på, går potensielt i konflikt med den fortellende journalistikken. Dette mener Shudson “objektivitet 2.0”-journalistene klarer å komme seg unna, med at en strukturerer reportasjene slik at leseren forstår konteksten, men at det kan gå på bekostning av fakta. For journalistikken skal være basert på beviser. Men enkelte ganger kan denne balansen være vanskelig. Det var den også i vår sak, men før jeg kommer så langt, skal jeg se på noen andre eksempler.

8.2 Historien som aldri gikk på luften

Magne Lindholm peker i en artikkel om nyhetsjournalistikk på at narrativet skildrer en utviklingshistorie – og som regel er bygget opp rundt faste rollefigurer, med et obligatorisk handlingsmønster i en i en fastlagt rekkefølge. Det være seg heltedåd, mord/tyver, tapet eller belønningen. Handlingene gjør, ifølge Lindholm, fortellingen til en nøye regulert reise gjennom et fastlagt kategorisystem⁸¹

En som kraftig påstår at narrativet i den senere tid har styrt media i langt større grad enn en objektiv dekning, er Sharyl Attkisson. Hun har jobbet som journalist i en rekke amerikanske nyhetsmedier, og er ikke nådig om objektivitetsidealet i boka *Slanted*, der hun har en rekke fortellinger om saker som aldri så dagens lys, eller fikk endret vinkling. En av sakene som ble sensurert er fra tiden hennes i CBS, der hun lagde en historie om flyselskapet Boeing.

Hun skulle lage en sak om 787 Dreamliner-brannene i 2013, og gjorde en del undersøkelser. Attkisson fikk tak i en video, som viser at det var en massiv brann flere år tidligere, forårsaket av batteriet til flyet. Hendelsen forårsaket at en hel lag brant ned, og en arbeider, som forsøkte å gi beskjed om designfeilen, ble skadet. Hun overbeviste arbeideren å gjøre et intervju på kamera. En kjempesak. Hun fikk også tak i en tidligere føderal sikkerhetsbetjent, som sa at informasjonen hun hadde funnet ut var håndfaste bevis. Advokatene til CBS gav saken grønt lys, og den ble godkjent av seniorprodusenten i Washington DC, men i New York stoppet det. Hun fikk først beskjed at videoen av brannen

---

⁸⁰ *ibid.*

⁸¹ Lindholm i Allern 2015:69

måtte bort, og skjønnte at det var fånyttet å få den på hovedsendingen. Hun “shoppet” derfor saken til andre redaksjoner i CBS, som er vanlig når en redaksjon ikke vil publisere. CBS Saturday Morning News ville ha saken, men fredag kveld fikk Attkisson en telefon om at noen over dem i systemet ikke ville ha saken på luften. Var det press fra Boeing? Det blir bare antagelser, men er et eksempel på hvilke nyheter vi velger å publisere – og ikke hva som samfunnsoppdraget vårt sier vi bør gjøre. Objektivt er det i alle fall ikke. Spesielt når en ser på konsekvensen, med de to ulykkene i 2019 til Boeing 737 Max-flyene, som drepte 346 mennesker. Hadde det skjedd, dersom saken til Attkisson hadde gått på luften?

8.3 Sjekk aldri en god historie

“You have to be on the ground to try to understand the story.”

Rukmini Callimachi, Caliphate

Det som heldigvis er langt mer normalt enn at saker blir stoppet, er at en følger narrativet – til enhver pris. Noen ganger medfører det at en *ikke sjekker en god historie*, som var tilfellet med podcastsuksessen til New York Times, *Caliphate*. Podcasten ble hyllet da den kom. De fleste mente dette var et ypperlig gravende journalistisk arbeid – og en podcastserie til etterfølgelse. Dramaturgien, kunnskapen og ikke minst at de hadde en kilde inn i miljøet til den Islamske Stat (IS) vekket interessen til de aller fleste. Det at den erfarne journalisten Rukmini Callimachi hadde erfaring med krigen i Syria, og ved flere anledninger dekket den, er med på å underbygge avisen sin legitimitet. De hadde også en kilde, som angivelig hadde vært med i kalifatet. Et skup, og en drøm for de fleste journalister.

Det at en ble med på en “jakt etter sannheten” var engasjerende, samtidig som en følte at en lærte noe. Hver episode florerte av fakta. En ble dratt med i historien, og kunne nærmest føle sandkornene i fortellerstemmen. Det var bare ett problem. Hovedkilden, som *Caliphate* la hele sitt narrativ på, var ikke den han utga seg for å være. Det hele hadde vært en bløff. Tankene går umiddelbart til Schudson, og hans argumentasjon om at objektivitetsidealet ble til for å bevare troen på faktaene, og ikke ikke for bukke under for kaos og uro i moderniteten.⁸²

Det er lett å dømme New York Times for manglende rutiner, for at de ikke sjekket historien til kilden bedre, men verden er ikke svart-hvitt. Radikale islamister, og de som

---

⁸² Schudson 1978: 120

ønsker å være det, er nok like manipulerende som høyreekstremister, som blåser opp sine historier. De ønsker å fremstå større enn det de er. De forteller et narrativ, som ikke er basert i fakta. Da er det lett å slenge seg på en historie som virker *for god til å være sann*. Siden det tross alt er farlige mennesker det er snakk om, i en subkultur vi ikke kjenner godt nok til, later det til at journalister blåser opp og tabloidiserer hendelsene, fremfor å sjekke fakta.

8.4 Dekningen av fremmedkrigere i norsk presse

Det å fortelle en historie, og følge sitt eget narrativ, har også vært gjennomgående for norske medier, når det gjelder å følge norske fremmedkrigere i både Syria og Ukraina. Sjokkeeffekten og tabloidiseringen av emnet, kan virke viktigere enn å sjekke at informasjonen en presenterer er korrekt. Dette gjør seg gjeldende når en ser nærmere på to eksempler fra TV2 og NRK.

8.4.1 TV2, Norge bak fasaden

I dokumentarserien *Norge bak fasaden* på TV2 dykker den rutinerte reporteren Kadafi Zaman og TV-regissør Janne Amble ned i den norske virkeligheten på godt og vondt, og har ambisjoner om å ta deg med *bak lukkede dører* i samfunnet. I episoden, som har fått navnet *Hatet*,⁸³ tar de opp høyreekstremisme. Zaman er dyktig på å bruke seg selv, og poengene som skisseres i episoden er gode, men som vanlig når en omtaler høyreekstremisme, lener de seg på ekspertuttalelser og materiale som andre har laget. Når en også bygger opp store deler av episoden som en jakt etter en kilde, og kommer med en rekke injurierende påstander, er det smått utrolig at de ikke har fått vedkommende i tale. Påstanden om at Furholm har vært deltagende på det nynazistiske nettverket Iron March er nettopp en påstand. Videre utbroderer de om hans historie i Ukraina, og viser bilder av ham – lenge – over skjermen, i tillegg til utdrag fra dokumentarfilmen *The Robin Hood Complex*, der vedkommende kom med trusler mot den norske regjering. Jakten på denne kilden avsluttes med at Zaman sitter på kontoret, som en slagen mann: “Han vil ikke bli funnet. Han har som sunket i jorden”. Om det er gjort som et dramaturgisk grep for å vise at de har forsøkt å kontakte ham, for å holde ryggen klar etisk, er uvisst, men det er merkelig at to masterstudenter fra Universitetet i Bergen klarte å få kontakt. Dette uttalte Furholm også til oss i vår kommunikasjon da vi konfronterte ham med episoden; “Dere klarte det jo, så de har ikke forsøkt godt nok”

Var vi objektive nok i vår sak? I motsetning til både TV2 snakket vi i det minste med kilden, og fikk avdekket flere faktafeil andre journalister tidligere har gjort. Når hovedkilden

---

⁸³ Norge Bak Fasaden, *Hatet*, episode to i sesong to, 2021

vår blir omtalt, snakkes det om at han var med i Azov-bevegelsen.⁸⁴ Dette stemmer ikke, men det er ikke så rart at TV2 gjør denne blemmen. De lener seg på andre journalister, og satser på at de har gjort en god nok jobb. Det var en tabbe, og er i det minste ikke objektivt. Videre kan en diskutere det etiske i saken, med å vise navn – og ikke minst bilde – i beste sendetid på TV. Når en også er spekulativ, med å hevde at vedkommende kanskje er en internettbruker, uten at vedkommende har fått mulighet til å besvare de påstandene, er det utrolig at ikke Kadafi Zaman og TV2 fikk noen klager til PFU. Der hadde de etter min mening hadde blitt dømt på flere punkter for brudd på god presseskikk.

8.4.2. NRK sin dekning av fremmedkrigere

Cathrine Svendsen i NRK har laget flere gode reportasjer om norske fremmedkrigere i Syria. Spesielt gjennomgangen av norske fremmedkrigere er verdt å trekke frem. Men også Svendsen har, i likhet med eksempelet til TV2, gått på en blemme hva angår sannhet.

I saken *Assads naziistkriger*⁸⁵ hevder NRK at Yan Petrovskiy har vært i Syria. Artikkelen er full av antagelser. Et norsk flagg på militærorganisasjonen Rusich sin VK-side fra et solrikt sted, samt briller og klokke som går igjen, er en del av “bevisgrunlaget”. Dette er jo selvsagt ikke nok beviser for å påstå at han har vært i Syria. Så saken faller på sin egen urimelighet. Narrativet og det å smelle opp en stor utenrikssak, blir altså viktigere enn å formidle fakta. Svendsen har kommunisert med vedkommende på VK,⁸⁶ men den kommunikasjonen var rimelig tannløs og mer et forsøk på å opprette kontakt enn noe annet.

Om jeg tror at han har vært i Syria? Mest sannsynlig, for i motsetning til Svendsen har vi ikke bare en kilde på det (har en mistanke om at vi deler en kilde med NRK-reporteren), vi har også andre fremmedkrigere som har hatt kontakt med vedkommende, og som hevder han har uttalt det i deres kommunikasjon. Som nevnt ønsket kilden betaling for å kunne verifisere at han har vært i det vi antar er Syria, selv om vedkommende var kryptisk når temaet kom på banen. Men problemet til Svendsen sin artikkel, er et problem mange andre har møtt på i sin søken etter å dykke ned i dette emnet; de fokuserer for mye på andre kilder, og glemmer å ettergå informasjonen de sekundære kildene viser til. I VVP står det klart og tydelig i punkt 3.4 at en skal være “kritisk til valg av kilder, og kontroller at opplysninger er korrekte.”⁸⁷

⁸⁴ Azov-bevegelsen er en paramilitær organisasjon i Ukraina, der både ledere og symbolikk har klare røtter til høyreekstremisme. Organisasjonen var særlig viktig i krigens første fase i 2014-2015, og slaget ved Mariupol, der de tok tilbake byen fra russiske separatister har blitt sagnomsust, og vært sterkt bidragsytende til deres rykte.

⁸⁵ Assads nazistkriger, NRK: <https://www.nrk.no/urix/xl/assads-nazistkriger-1.15170255>

⁸⁶ VK, tidligere VKontakte, er et sosialt medium i Russland. Flere kaller det “Russisk Facebook”, hvilket ikke er så rart, siden grensesnittet er som kopiert fra den amerikanske giganten. Nynaister og høyreekstremer verden over benytter seg av plattformen, siden den er langt friere hva angår sensur enn det Facebook er.

⁸⁷ Vær Varsom-plakaten: <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>

Svendsen og NRK har ikke gjort noen av delene her. Narrativet, og historien en ønsker å fortelle, er mer vesentlig enn å faktisk dekke sannheten.

9.0 Aftenposten sin dekning

Da vi gikk inn på dette prosjektet, valgte vi Aftenposten siden de har et rykte på seg for å være nøyaktige. De har gjort store, nøyaktige graveprosjekter tidligere. Deres status er udiskutabel. Ble vi for blendet av deres tidligere suksesser? Hadde de laget et større prosjekt om høyreekstremisme før?

Foruten et par artikler om høyreekstremisme, samt en del gode prosjekter om islamisme, var ekstremismefeltet knyttet til ytre høyre ganske ferskt for dem. De hadde rett og slett ikke oversikt, men ønsket å bygge seg kompetanse, noe researcher Trond Strøm har gjort en forbilledlig jobb med. Podcastprosjektet, som kulminerte med serien *Noen å hate* ble laget samtidig med vårt prosjekt, og som fortalt i metoderapporten, var vi også med i startfasen her, noe som forklarer hvorfor prosjektet vårt fremdeles ikke er publisert. Ting tar tid i en stor redaksjon som Aftenposten.

At det har vært noen utfordringer med å jobbe med et stort medie, og i tillegg bli kastet mellom ulike redaksjoner, har jeg belyst i metoderapporten. Kommunikasjonsbiten ønsker jeg likevel å belyse litt ekstra her, for vi har hatt noen episoder der Knut og meg har fungert som etiske redningsveste. Noen raske misforståelser kan jeg forstå, i den grad Tonje Egedius har mange graveprosjekter på gang, og Helene Sjeggstad også har sin daglige jobb. Det er derfor godt mulig dette bare var en misforståelse, men Helene skrev i ett av utkastene sine at Petrovskiy og Rusich var under etterforskning for menneskerettighetsbrudd av den Europeiske menneskerettighetsdomstolen i Haag. Dette hadde hun fra den samme kilden John Færseth brukte, i tillegg til en lite troverdig russisk nettsted. Selv om det er tydelig at de etter alle solemerker *har begått menneskerettighetsbrudd*, stemmer ikke denne informasjonen. Jeg sjekket pågående straffesaker i Haag, mens både Knut og meg konfererte med jurister vi kjente. Vi fant ingenting om krigen i Ukraina, annet enn en pågående etterforskning – primært på den ukrainske siden av konflikten⁸⁸. Dette påpekte vi, og det latet til at både Tonje og Helene tok det til seg. Eller gjorde de det? For det ble stående i flere utkast, og Helene ville spørre advokaten til Petrovskiy om saken. Var det så viktig for narrativet at dette stod? Kunne vi ikke komme utenom, ved å faktisk skissere hvor grusomt angrepet var? Vi valgte å fjerne det, og jeg tror det hjalp at vi fikk inn en rapport, der det stod at lederen for organisasjonen, Milchakov, var bannlyst fra å reise i Europa.

---

⁸⁸ [Haag om Ukrainakonflikten](#)

Et annet problem i saken var frykten for at Petrovsky sitt nettverk på ett eller annet plan kunne gjøre med Helene. For vi var kritiske, selv om mesteparten av informasjonen allerede hadde blitt publisert andre steder. Løsningen ble å fjerne alle påstander vi ikke kunne dokumentere fra personer rundt ham. Så i stedet for å la seg styre av en kilde, løste vi det med å bare ha informasjonen vi kunne dokumentere, og ta forbehold der vi hadde. For som Tonje Egedius sa på et gjennomgangsmøte; “Vi kan ikke la høyreekstremister styre saken vår”. Og da har vi en sak, som jeg håper har en god balanse mellom objektive fakta, og et engasjerende narrativ. Saken er i det minste så godt gjennomarbeidet som den kan være.

10 Konklusjon

Furholm har byttet telefonnummer. Jeg får ikke kontakt på det gamle. Vi som var så nære målstreken, med den siste sitatsjekken. Desken var trykkeklare. Nå må vi utsette. Jeg banner. Nok en nedtur. Jeg ringer PST og lokalt politi for å høre om noe negativt har skjedd. Førstnevnte bekrefter telefonendringen, men hevder det er positivt. Vi tar turen, men er likevel forsiktige. Tar taxi de siste milene, så vi har en person til i tilfelle noe skjer. I bilen kommuniserer vi med Aftenposten på krypterte tjenester. Det hele er som tatt ut av en spionfilm.

Selv om en etterstreber objektivitet, er det vanskelig å være objektiv. Intensjonen er god, og metodene hjelper oss til å belyse en sak fra ulike ståsteder, men en journalistisk sak kan aldri bli objektiv. I enda mindre grad i et graveprosjekt. Selv om vi prøvde å være så nøytrale som overhode mulig i vårt møte med kildene, var det alltid et snev av frykt, misforståelse, sinne og empati. Men metodene våre var objektive. I så måte er Schudson sin definisjon av objektivitet 2.0 og 3.0 interessant. For vi trenger å redefinere terminologien. Dette har også andre nyhetsstasjoner startet med, til varierende hell.

Samtidig er det viktig å tenke på hvorfor vi skal etterstrebe objektivitet. Stephen J. A. Ward har uttalt at “objektivitet er en essensiell norm for fornuftig journalistisk kommunikasjon for allmennheten, og er et bolverk mot autoritærisme og obskurantisme.”⁸⁹

Hva gjør en så når hypotesen – og narrativet – ikke samsvarer med intensjonen til saken? Er saken da vesnelig? Bryter disse to idealene mot hverandre? Likevel vil narrativet styre. Om det er en redaksjon som spisser en vinkling, eller som tilfellet Atkisson skisserer fra CBS, styrer hvilke saker som kommer på luften eller ei, så er det alltid narrativet som styrer. Dette er det viktig å være oppmerksom på.

---

⁸⁹ Maras 2013: 11

Har vi lyktes i vår oppgave? På den ene siden av konflikten har vi det. Historien til Furholm er gjennomarbeidet. Vi har dekket alle hull vi har kommet over. Snakket med fem fremmedkrigere på den ukrainske siden av konflikten. Ettergått alle brødsmler fremmedkrigerne har gitt oss. Vi har tatt Furholm ned fra pīdestallen, som TV2, Filter og andre utenlandske medier satte ham opp på. Han er ikke den farlige krigshissende rekruttøren som de mener han er. Han er en person, som har vært på en reise. En reise med utenforskap i barndommen, bankransforsøk og eventyr i Ukraina. Alt han har tatt i har blitt til grus Foruten det han driver med i dag, som utelukkende er å ta seg av familien sin.

Vi har snakket med Furholm i over to år. Det har både vært en styrke, og en svakhet, som nevnt i metoderapporten. En svakhet i form av at en ikke bør ha kontakt med disse menneskene for lenge. Spesielt ikke når prosjektet haler slik ut, som det har gjort med Aftenposten. Å sende tre sitatsjekker til en fremmedkriger, som ikke liker pressen, er uholdbart. Og ved siste sitatsjekk trodde vi nok en gang at vi hadde mistet fyren, da han ikke besvarte min henvendelse. At han hadde gått lei. Ikke ønsket mer kontakt. Heldigvis, gikk det bra, og Furholm kom tilbake på prosjektet. Det at han byttet telefonnummer, var en tilfeldighet.

Den andre siden av historien, er slik jeg ser det, ikke like objektiv. Her tok Aftenposten over saken mai 2021, og brukte Helene Skjeggstad godt. Hun er en glimrende journalist, og har løftet denne saken til nye høyder, men siden vi ikke har fulgt Petrovskiy like lenge som Furholm, og ikke snakket med kilder på den russiske siden, kan vi ikke være helt sikre. Vi kan dokumentere det meste, basert på at hans historie er langt mer belyst. I så måte har vi “ryggen klar” og har gjort et godt journalistisk håndtverk. Men det er likevel et stort skille. Hvordan er livssituasjonen til Petrovskiy i Russland? Har han familie? Hvordan lever han egentlig? Dette kunne ekstra kilder kanskje ha fortalt oss noe om.

Når det er sagt, vil jeg si at vår oppgave er så objektiv som den kan være. Vi har belyst saken fra alle mulige sider, og ettergått alle brødsmler fremmedkrigere har gitt oss. Ut ifra dette kan jeg si at jeg har gjort så godt jeg kan – jeg har fulgt objektive metoder – for å i størst mulig grad belyse sannheten i saken vi leverer. I så måte har jeg skildret virkeligheten, og samtidig tatt opp et samfunnskritisk, og mer enn vesenglig, emne. Da er vi midt i hjertet av både den gravende journalistikken og det idealet vi elsker å forsvare. Helt objektivt blir det aldri. Det er alltid sider av en sak vi kunne ha belyst bedre. Men å ha et ideal å følge, har gjort at saken vår har kommet tettere, og dypere enn om vi ikke hadde hatt et nøytralt ideal i bunn.

VEDLEGG

Vedlegg 1, saken til Aftenposten:

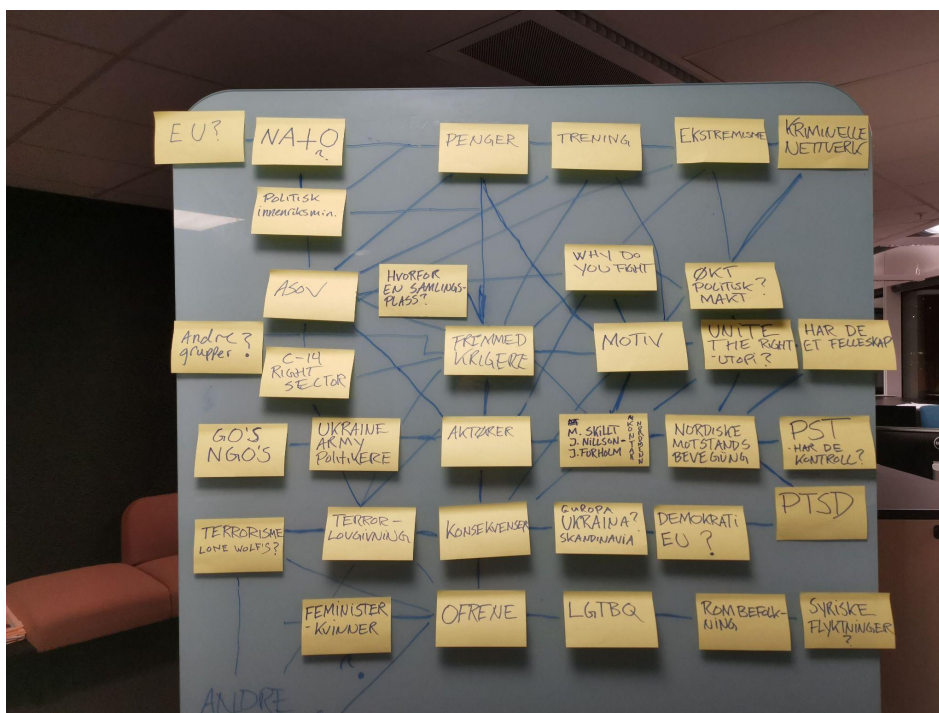
Her skulle jeg gjerne hatt en PDF, men Aftenposten har ikke klar saken enda. Saken kan derfor leses via lenke under (begrenset tilgang, så må bekrefte via mail), og så vil jeg ettersende PDF-en til sensur. Aftenposten hevder de har det klart torsdag 2. desember Dette er gjort i samråd med instituttet.

Vedlegg 2, Transkribering av intervjuet mitt med Kacper Rekawek:

Jeg hadde et lengre intervju med Kacper Rekawek, etter lengre tids søken på en ekspert på emnet. Vi hadde allerede intervjuet mange som kunne si noe om tendensen de høyreekstreme fremmedkrigerne hadde, men dette var det mest konkrete som gikk på vår sak. Kacper har snakket med 18 fremmedkrigere til sin forskningsrapport på krigen. I løpet av to år har Knut og meg snakket med 6.

Lenke til transkribering: [Intervju Kacper Rekawek](#)

Vedlegg 3, Bilde research:

[Følg denne lenken](#), for å få bildet i full størrelse.

Vedlegg 4, Våre viktigste kilder:

Kildene som har fortalt oss om hvordan de nynazistiske og høyreekstreme miljøene i Ukraina, Øst-Europa og Russland fungerer er **Andreas Umland**, **Anton Shekostov**, **Alexander** og **Natasha** fra SOVA-center i Moskva, **Kacper Rekawek** som er den ledende eksperten på fremmedkrigerne som har reist for å krige i Donbass. og **Johannes Due Enstad**, som har forsket på det nynazistiske miljøet i Russland og har skrevet en doktorgradsavhandling om det.

Tor Bukkvoll, forsker ved forsvarrets forsknings institutt og har gitt oss innsikt i de såkalte private militære selskapene i Russland, slik som Wagner og hvordan nynazistiske fremmedkrigere kan kjempe for de på andre krigsskueplasser hvor Russland er involvert og et forsiktig hvorfor.

Vi har også snakket med journalisten **Michael Colborne**, som kan mye om miljøet i Ukraina. Han har samarbeidet med **Bellingcat** flere ganger. De har løst flere store saker ved hjelp av åpne kilder på internett. De mest kjente er etterforskningen av nedskytingen av MH17 over Ukraina og Skripal-forgiftningen. De har også etterforsket høyreekstremisme i Ukraina og ellers i vesten.

En annen vi har snakket med fra Bellingcat er **Oleksiy Kuzmenko**. Han har skrevet om hvordan vår primærkilde JF har forsøkt å rekruttere amerikanske høyreekstreme til Ukraina. Han har gitt oss en del bakgrunnsinformasjon om samarbeidet mellom Azov-bevegelsens partiorgan National Corps og JF. Han har sagt at vi kan vise til artikkelen hans, men han ønsker ikke at navnet hans blir omtalt i en artikkel i Aftenposten.

Megan Squires bidro med datamateriale til en Time-artikkel om JF og hvordan amerikanske fremmedkrigere havnet i Ukraina for å kjempe. Hun har gitt oss et screenshot av alle facebookgruppene som JF var med i og hvor majoriteten kunne kobles til rasistisk, nasjonalistisk og nynazistisk innhold.

Totalt har vi snakket med seks fremmedkrigere. Foruten våre primærkilder, har vi snakket med **Tjorven**, mest kjent som den svenske snikskytteren som kjempet for Azov fra 2014-2015. Han er i dag militærkontraktør med base i Kiev. Han kaller seg i dag ikke nynazist. Vi har snakket med **Mamuka Mamulashvili**, som er kommandøren for den Georgiske Legionen. Vi har også snakket med **to amerikanere** som var rundt JF og kjenner godt til hans situasjon. Ifølge den ene av disse ble JF rekruttert sammen med han, på samme sosiale medieplattform.

Vi har også snakket med **to kilder** som har vært tett på det som kalles det norsk-russiske nynazistmiljøet på Østlandet. Det er dette miljøet som hadde tilholdssted i tatoveringsstudioet som er kjent som Metal Tattoo.

Den ene av disse kildene har gitt oss mye video-og bildemateriale fra dette miljøet, i tillegg til en del bakgrunnsinformasjon rundt miljøet. Aftenposten har fått tillatelse til å bruke dette materialet gratis hvis det er ønskelig. Vi har hans samtykke på digitalt opptak.

PST har vært på banen med kommunikasjonssjef **Martin Bernsen**, som vi har snakket med gjentatte ganger. I tillegg har vi intervjuet **Cathrine Thorleifsson** fra C-Rex, om trusselen høyreekstremister har når de returnerer til Norge.

Vi har også hatt samtaler **Harald Klungtveit** om miljøet rundt YP og JF. En annen kjenner er **John Færseth**.

Når det gjelder bakgrunnsinformasjon om F, har vi snakket med **to tidligere skolekamerater** av F. Vi har informasjon om ex-kjæresten og moren, men har så langt ikke kontaktet dem. Dokumentarfilmskaper **Emile Ghessen**, som laget dokumentaren Robin Hood Complex i 2018, der F spilte en sentral rolle, har vi også hatt samtaler med.

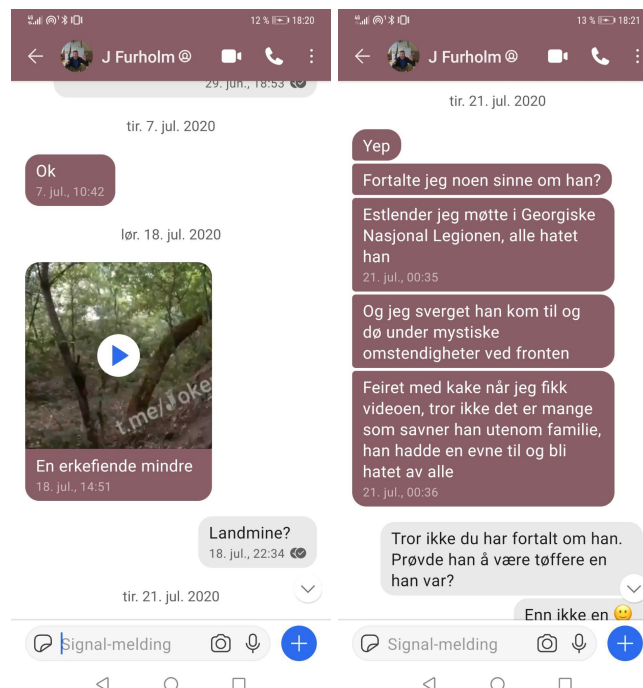
Vedlegg 5, Pitch, Livet på grensen

Vi laget en rekke utkast til pitching. Her kan du lese ett utkast: [Pitch, Livet på grensen](#)

Vedlegg 6, Bilde fra første kontakt

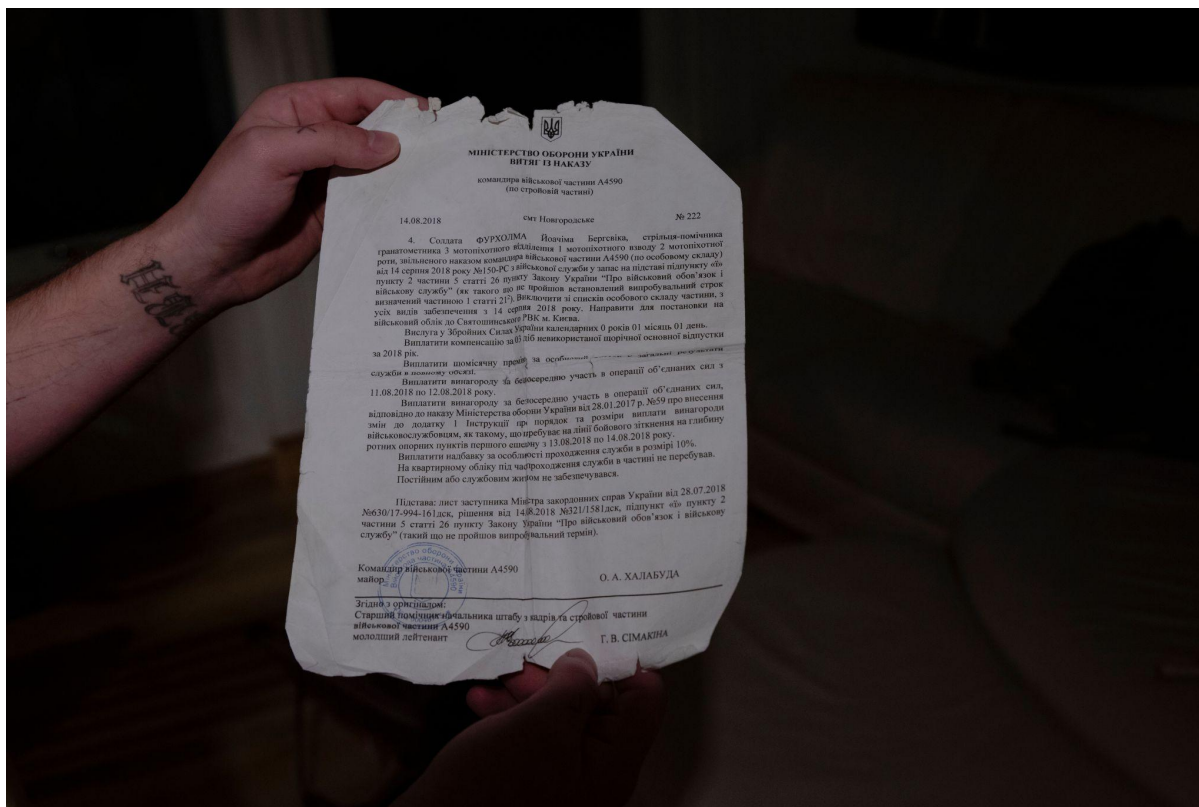
Vedlegg 7, Bilde fra samtale med Furholm

Vedlegg 8, Bakgrunnsdokument Aftenposten

Aftenposten bad oss om å lage et bakgrunnsdokument. Det ble veldig omfattende, og kan leses her: [Bakgrunnsdokument Aftenposten](#)

Vedlegg 9, Utkastelsesvedtak fra hæren i Ukraina

Vedtaket kan også leses her: [Utkastelsesvedtak fra hæren i Ukraina](#)

KILDER

Bøker:

- Allern, Sigurd (2015), *“Journalistikk og kildekritisk analyse”*, Cappelen Damm Akademisk, Oslo
- Attkisson, Sharyl (2020): *“Slanted: How the news media taught us to love censorship and hate journalism”*, HarperCollins Publishers Inc., USA
- Brurås, Svein (2014), *“Etikk for journalister”, 5. utgave”*, Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, Bergen
- Conboy, Martin (2012): *“Journalism: A Critical History”*SAGE Publications Ltd, London,
- Eide, Larsen og Sjøvaag, red. (2016): *“Journalism Re-examined: Digital Challenges and Professional Reorientations, Lessons from Northern Europe”*, Intellect Ltd, Bristol/Chicago
- Eide, Martin (2004): *“Hodet på blokken: Essays om journalistikk”*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo
- Eide, Martin, red. (2001): *“Til dagsorden! Journalistikk, makt og demokrati”*, Gyldendal Akademisk, Oslo
- Færseth, John (2021): *“Fyrtårnet i øst: Putins Russland og vestlige ekstremister”*, Humanist forlag, Oslo
- Færseth, John (2014): *“Ukaraina: Landet på grensen”*, Humanist Forlag, Oslo
- Hagen, Aina Landsverk (2015), *“Meningers mot – netthat og ytringsfrihet i Norge”*, Cappelen Damm Akademisk
- Hagtveit, Steine og Sørensen, red. (2012): *“Høyreekstremisme: Ideer og bevegelser i Europa”*, Dreyers Forlag, Oslo
- Higgins, Elliot (2021): *“We are Bellingcat”*, Bloomsbury Publishing, London
- Hjeltnes, Guri og Møller Warmdal, Morten (2012): *“Gravende journalistikk: Metode, prosess og etikk”*, Gyldendal Akademisk, Oslo
- Klungtveit, Harald (2020), *“Nynazister blant oss: På innsiden av den nye høyreekstremismen”*, Kagge forlag AS, Oslo
- Johnson, Daryl (2012): *“Right-Wing Ressurgence: How a domestic terrorist threath is beiing ignored”*, Rowman & Littlefield Publishers, Plymouth
- Lavin, Talia (2020): *“Culture Warlords: My journey into the the dark web of white supremacy”*, Hachette Books, New York
- Leigh, David 2019): *“Investigative Journalism: A Survival Guide”*, Palgrave Macmillan, Sveits
- Maras, Steven (2013): *“Objectivity in Journalism”*, Polity Press, Camebridge
- Mason, James (2003): *“Siege”, Black Sun Publications, 1978*
- Nagle, Angela (2017): *“Kill All Normies: The online culture wars from Tumblr and 4chan to the alt-right and Trump”*, Zero Books, Storbritannia
- Njaastad, Olav (2012): *“Nyhetsjournalistikk”*, Gyldendal Akademisk, Oslo

- Oltedal, Audgunn (2016): “Vesentleg og viktig: om profesjonsverdiar i journalistkvardagen”, Cappelen Damm Akademisk, Oslo
- Passmore, Kevin (2014): “*Fascism: A very Short Introduction*”, Oxford University Press, Oxford
- Pierce, William Luther (1978): “*The Turner Diaries*”, National Alliance, USA
- Plokhy Serhi (2015): “The gates of Europe: A history of Ukraine”, Basic Books, New York
- Pilger, John red. (2006): “*Tell Me Noe Lies*”, Vintage Books, London
- Shekhovstov, Anton (2018): “*Russia and the Western Far Right*”, Routledge, USA
- Shudson, Michael (2018): “*Why Journalism Still Matters*”, Polity Press, Cambridge
- Shudson, Michael (1978): “*Discovering the news: A social history of American newspapers*”, Basic Books, New York
- Sjøe, Finn (2011), “*Undersøkende journalistikk: En innføring*”, If-forlaget, Kristiansand
- Strand, Morten (2015): “*Ukraina: Grenselandet mellom øst og vest*”, Cappelen Damm, Oslo
- Strømmen, Øyvind (2011), “*Det mørke nettet: Om høyreekstremisme, kontrajihadisme og terror i Europa*”, Cappelen Damm, Oslo
- Tenold Aase, Vegard (2020): “*Alt du elsker, skal brenne*”, Cappelen Damm, Oslo
- Wendling, Mike (2018): “*Alt-Right: From 4chan to the White House*”, Pluto Books, London
- Yekelchik, Serhiy (2020): “*Ukraine: What everybody needs to know*”, Oxford University press, Oxford

Rapporter/forskning:

- Bjørlo og Munden (2020a), “[What explains why people join and leave far-right groups](#)”, C-rex, Universitetet i Oslo.
- Bukkvoll og Østesen (2021a) “[Private Military Companies - Great Power on The Cheap](#)”, Bergen/Oslo
- Gomza og Zajackowski (2019a): “[Black Sun Rising: Political opportunity structure, perceptions and institutionalization of the Azov-movement in Post-Euromaidan Ukraine](#)”, Storbritannia
- Hosaka, Sanshiro (2019a): “[Welcome to Surkov’s Theater: Russian Political Technology in the Donbas War](#)”, Storbritannia
- Ishchenko og Zhuravlev (2020a): “[Exclusiveness of civic nationalism: Euromaidan eventful nationalism in Ukraine](#)”, Ukraina
- Justice for Peace in Donbass Coalition (2016a), “[Russian War Crimes in Eastern Ukraine 2014](#)”, Ukraina
- Karagiannis, Emmanuel (2016a): “[Ukrainian Volunteer Fighters in the Eastern Front: Ideas, political-social norms and emotions as mobilization mechanisms](#)”, Storbritannia
- Katchanovski, Ivan (2016a): “[The far-right in Ukraine during the “Euromaidan” and the war in Donbass](#)”, Canada
- Katchanovski, Ivan (2017): “[The Separatist War in Donbas: A Violent Break-Up of Ukraine?](#)”, Canada
- Kauner og MacKenzie (2021a): “[Radicalization, foreign-fighters and the Ukraine Conflict: A playground for the far-right](#)”
- Krivenko og Novykov (2020a): “[War Crimes in Donbas. The Challenges of holding perpetrators to account](#)”, Russland/Ukraina

- Kudelia og Zyl (2019a): “[*In My Name: The Impact of Regional Identity on Civilian Attitudes in Armed in the Armed Conflict in Donbas*](#)”, Storbritannia
- Laurelle, Marcelle (2019a) “[*Back From Utopia: How Donbass Fighters Reinvent Themselves in A Post- Novorossiya Russia*](#)”, Storbritannia
- Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights (2018a): “[*Human rights violations and abuses and international humanitarian law violations committed in the context of the Ilovaik events in August 2014*](#)”, Ukraina
- Rekawek, Kacper (2020a), “[*Career Break or a New Career? Extremist Foreign Fighters in Ukraine*](#)”, Counter Extremism Project (CEP), Tyskland
- Shekovstov og Umland (2014a): “[*Ukraine’s radical right*](#)”, Russland/Tyskland
- Shekovstov, Anton (2015a): “[*The spectre of “Ukrainian” fascism: What does Ukraine think? European Council on Foreign Relations*](#)”, Russland
- Umland, Andreas (2020a): “[*The far-right in pre and post-Euromaidan Ukraine: From Ultra-Nationalist Party-politics to Ethnocentric Party Politics*](#)”, Tjekkia
- Verkhovskiy og Yudina (2019a): “[*Russian Nationalist Veterans of the Donbas War*](#)”, Storbritannia
- Warszaw Insitute (2019a): “[*Russian “Contractors” in the Service of Kremlin*](#)”, Polen

Nyhetsartikler/langssaker:

- <https://www.aftenposten.no/verden/i/P90BLE/28-aaring-siktet-for-terror-i-christchurch>
- <https://www.vg.no/spesial/2019/angrepet-paa-al-noor-moskeen-i-baerum/>
- <https://triad-city-beat.com/the-lost-b>
- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/02/15/defend-the-white-race-american-extremist-s-being-co-opted-by-ukraines-far-right/>
- <https://www.bellingcat.com/news/2020/01/22/ukraines-far-right-is-boosting-a-pro-putin-fascist/>
- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/11/11/ukraines-ministry-of-veterans-affairs-emb-raced-the-far-right-with-consequences-to-the-u-s/>
- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/07/16/ukrainian-far-right-extremists-receive-state-funds-to-teach-patriotism/>
- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/02/15/defend-the-white-race-american-extremist-s-being-co-opted-by-ukraines-far-right/>
- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2018/08/30/ukrainian-far-right-fighters-white-supremacists-trained-major-european-security-firm/>
- <https://www.bellingcat.com/news/2020/05/01/at-ukraines-asgardsrei-a-french-connection/>
- <https://www.bellingcat.com/news/2020/01/02/dispatches-from-asgardsrei-ukraines-annual-neo-nazi-music-festival/>
- <https://www.bellingcat.com/news/2019/12/19/transnational-white-terror-exposing-atomwaffen-and-the-iron-march-networks/>
- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/08/09/yes-its-still-ok-to-call-ukraines-c14-neo-nazi/>

- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/08/08/how-to-mainstream-neo-nazis-a-lesson-from-ukraines-c14-and-an-estonian-think-tank/>
- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/09/04/the-hardcore-russian-neo-nazi-group-that-calls-ukraine-home/>
- <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2019/08/14/the-russians-and-ukrainians-translating-the-christchurch-shooters-manifesto/>
- <https://www.vice.com/en/article/pa7d79/neo-nazis-are-selling-the-new-zealand-shooters-racist-screed-for-dollar4-on-telegram>
- <https://www.vice.com/en/article/vb95ma/far-right-extremists-have-been-using-ukraines-civil-war-as-a-training-ground-theyre-returning-home>
- <https://time.com/5926750/azov-far-right-movement-facebook/>
- <https://www.dn.no/magasinet/forskning/ukraina/hoyreekstremisme/den-nordiske-motstandsbevegelsen/vi-har-oversett-dem-som-kriger-innenfor-europas-grenser-mener-polsk-forsker/2-1-811694>
- <https://www.aftenposteninnsikt.no/europa/reisebrev-fra-en-frontlinje>
- <https://www.aftenposten.no/verden/i/K5E6o/nynazister-tiltalt-for-bombeangrep-i-goteborg>
- <https://www.aftenposten.no/norge/i/410Vg/politiet-googlet-hoyreekstremist-saa-beslagla-de-vaapnene-hans>
- <https://www.aftenposten.no/norge/i/2zR14/full-krig-hos-odins-soldater>
- <https://www.nrk.no/emne/datsik-arrestert-i-norge-1.7345170>
- <https://www.nrk.no/emne/datsik-arrestert-i-norge-1.7345170>
- https://www.nrk.no/emne/_odins-soldater_-1.12815252
- <https://www.nrk.no/urix/xl/assads-nazistkriger-1.15170255>
- <https://www.nrk.no/norge/oleg-31-var-nynazist-i-norge-na-er-han-domt-til-atte-ars-fengsel-som-is-medlem-i-irak-1.14800707>
- <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/4ML36/viste-nazihilsen-foran-dommeren>
Pluss alle andre VG artikler om Datsik.
- <https://www.dagbladet.no/nyheter/datsik-kan-utleveres-fra-norge/63862215>
Pluss alle andre artikler fra Dagbladet om denne saken.
- <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/GVovl/denne-mannen-patrujlerte-med-odins-soldater>
- <https://www.vg.no/spesial/2017/det-hvite-raseriet/>
- <https://www.dagbladet.no/nyheter/hoyreekstrem-russer-pagrep-i-tonsberg/63973091>
- <https://klassekampen.no/utgave/2018-03-24/over-til-borgerkrigen>
- <https://www.expressen.se/gt/aklagaren-viktor-melin-23-gick-till-bombattack/>
- <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/7rx2w/nazister-doms-till-fangelse-for-bombdagen-i-goteborg>
- <https://fildernyheter.no/hoyreekstrem-fremmedkriger-sverger-voldelig-hevn-over-norske-myndigheter/>
- <https://meduza.io/en/feature/2017/01/20/enemy-of-the-state-or-its-founding-element>
- <https://novayagazeta.ru/articles/2019/02/22/79661-enoty-v-kletke>
- <https://novayagazeta.ru/articles/2016/10/21/70247-dnr-lnr-i-ss>
- <https://informnapalm.org/en/raccoons-russia/>
- <https://informnapalm.org/en/northerly-wind-june-surkovs-private-military-companies-prepare-escalation-donbas/>

- <https://informnapalm.org/en/measures-on-utilization-how-militants-and-volunteers-of-novorossiia-stop-ped-to-be-useful/>
- <http://euromaidanpress.com/2019/12/19/russian-active-duty-intelligence-operatives-fought-in-donbas-in-ranks-of-a-private-military-company-media-report/>
- <http://khp.org/en/1577103087>
- <https://detektor.ba/2019/07/19/how-russian-fighters-train-serb-teens-at-military-patriotic-camps/?lang=en>
- <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/foto-video-djeca-u-srbiji-ponovno-vjezbaju-u-maskirnim-uniformama-sokantni-prizori-iz-hrvatskog-susjedstva-nije-nepoznanica-tko-stoji-iza-ovoga-9175715>
- <https://dokaz.org.ua/uk/archives/10543>
- <https://www.radiosvoboda.org/a/text/29500872.html>
- <https://www.stormfront.org/forum/t1075678-11/>

Sosiale medier:

- [DSHRG "Rusich" - Support from Poland. \(vk.com\)](#)
- [Aleksej Jurjevitsj \(vk.com\)](#)
- [Veliki Slavian \(vk.com\)](#)
- [Центр "Партизан" \(vk.com\)](#)
- [АЗОБ \(vk.com\)](#)
- <https://www.instagram.com/rusichvpk/>
- <https://www.instagram.com/explore/tags/reversesideofthemedal/>
- https://t.me/darkside_world_2
- https://t.me/boris_rozhin
- <https://t.me/ecofashpropagandav2>
- <https://t.me/JokerDNR>
- https://t.me/Zoomer_Waffen
- https://t.me/Rus_imperia
- <https://t.me/wcchat1>
- <https://t.me/schwarzekorps>
- <https://t.me/whitedatenet>
- <https://t.me/CultureTerror>
- <https://t.me/alliansen>
- <https://t.me/NRMchat>
- <https://t.me/gruppejallarhorn>

Filmer/serier:

- *Infiltrøren* (2013), NRK Brennpunkt
- *Sårene etter Utøya* (2014), NRK Brennpunkt

- *Min sønn, fremmedkrigeren* (2015), NRK Brennpunkt
- *Rasekrigerne*, (2017), NRK Brennpunkt
- *Frontkjemperne* (2021), NRK
- *Why we hate* (2019-), Discovery

Podcaster:

- The Caliphate, New York Times
- Hold Fanen Høyt. Den Nordiske Motstandsbevegelsen
- Gamer, P1 dokumentar, Sveriges Radio
- Take a Walk on the Right Side
- I don't speak german
- Noen å hate, Aftenposten

Øvrig fra internett:

- PST sin trusselvurdering 2020:
https://www.pst.no/globalassets/artikler/utgivelser/2020/pst_trusselvurdering_2020.pdf
- PST sin trusselvurdering 2021:
<https://www.pst.no/alle-artikler/trusselvurderinger/nasjonal-trusselvurdering-2021/>
- Daværende statsminister Jens Stoltenberg sin tale i Oslo Domkirke 24.11.2020:
<https://voxpública.no/2011/07/vart-svar-er-mer-demokrati-mer-åpenhet-og-mer-humanitet-men-aldri-na-ivitet/>
- Vær Varsom-plakaten: <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>
- Store norske leksikon: <https://snl.no/objektivitet>